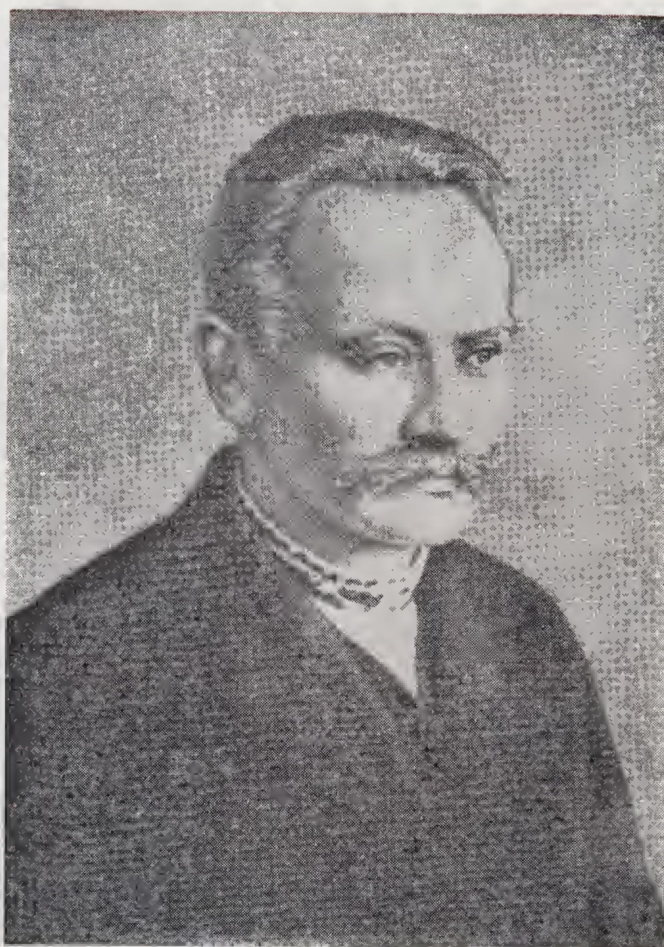
Самостійна Україна

ЛЮТИЙ 1966

INDEPENDENT UKRAINE

1916 - 1966

Чікаго — Нью-Йорк

САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE

2315 West Chicago Avenue
Chicago, Ill., 60622

Ukrainian Monthly

Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk

Yearly subscription $ 4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago Illinois.

Published by the
Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.

ЗМІСТ

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVIII ЛЮТИЙ 1966 Ч. 2(204)

Юрій Пундик

ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ

ІУ Універсал Української Національної Ради, яким Рада проголосила 22 січня 1918 р. незалежність Української Народньої Республіки, а згодом, рік пізніше, Акт Злуки українських земель були записами в метрикальну книгу світової спільноти народів, відзначуючи народження ще одниеї нації як політичного чинника в модерній світовій історії. Для України це був момент каталізи, який перетворив українство з етнографічного й підсвідомого почуття у свідому програму політичної дії. Це був момент, який з «малоросів», «русинів» і «тутешніх» зробив свідому своеї історично-культурної спільноти і своїх прав на політичну незалежність українську націю. І хоч Січневі Акти ще до сьогодні не стали політичною дійсністю, то все ж це має другорядне значення, коли зважити, що вони взагалі були можливі після кількох сотень років ворожої денаціоналізаційної політики, яка намагалася стерти навіть підсвідоме відчуття національної окремішности українського народу. Січневі Акти є й сьогодні гордою заперечливою відповіддю тим, які намагаються ставити під сумнів право українського народу на його державно - політичну незалежність. Завдяки IV Універсалові Україна існує сьогодні як державна нація, щонайменше морально, в свідомості українського народу, а питання її політичної самостійности і остаточного здійснення Січневого Акту є тільки питанням часу, справою майбутнього.

Вивчення минулого допомагає зрозуміти майбутнє. І для нас у поході до майбутнього, для зрозуміння, якими шляхами до нього прямувати, необхідно відповісти на питання, яке кожного з нас нераз мучить: Чому Україна програла її визвольну боротьбу за здійснення Акту 22 Січня? І щоб відповісти на це питання і навчитися з аналізи минулого, нам треба позбутися крайніх спрощень, перебільшеного романтичного сентименталізму і вузьких груповних упереджень, у світлі яких ми часто схильні інтерпретувати наше минуле і під впливом яких робимо фальшиві висновки на сьогоднішнє й майбутнє.

Хтось висловився був, що всяка велика криза в людській історії є Термопільським просмиком з Леонідом і його триста спартанцями, яких призначення є вмерти, коли нема виглядів на перемогу. Сьогодні, з об'єктивної перспективи майже пів сотні років, ми мусимо відкрито глянути у вічі історії і ствердити, що наші визвольні змагання 1918-20-их років були нашими Термопілями, коли на перемогу не можна було надіятися просто тому, що ми в той час ще не були готові до такої перемоги. Хтось може вказати на приклади інших народів, от хочби в останніх кількох десятиліттях, коли народи визволялися, будучи ще менше готові до державно-політичної самостійности, ніж Україна 1918 року. Це цілком слушно. Однак ті народи мали в свою користь об'єктивні зовнішні умови, які допомогли їм політично унезалежнитися всупереч усій їхній внутрішньо-психологічній непідготованості до самостійного життя. Україна ж мала проти себе і внутрішні і зовнішні фактори і успіх нашої національної революції у той час був би скорше історичним щастям, ніж результатом наших власних зусиль.

Таке ствердження не є національним дефетизмом. Навпаки, воно є тільки ствердженням реальних фактів, бо лише вивчення реальних фак-

тів допоможе нам вивчити шляхи на майбутнє. Невдача першої американської спроби космічного «рандеву» восени минулого року не означала, що американська наука нездібна таку космічну зустріч будь-коли здійснити. Невдача була тільки доказом, що технічні передумови до такої зустрічі ще в той час не були створені

Наша спроба «рандеву з історичним призначенням» — вживаючи вислів Франкліна Рузвельта — у 1918 р. була доказом нашого національного потенціялу таку зустріч колись у майбутньому успішно відбути, тоді як ми вдосконалимо нашу визвольно-революційну і державно-будівничу «техніку». Саме проголошення держави держави ще не творить. Держава, на думку Хозе Ортеґа, не є тільки спільністю крови, мовною і територіяльною спільнотою, матеріяльним, інертним і застиглим у своїх формах твором. Держава — це динамізм дії і воля її членів творити щось спільно.

У 1917-1918 роках ми задокументували наше бажання жити самостійним життям. Військові З'їзди, Всеукраїнський Селянський З'їзд, українська політична акція на західніх землях — всі вони безперечно відзеркалювали стихійність українського національного руху і прагнення до національної незалежности. Січневий Акт був тільки запізненим проголошенням того, чого народні маси домагалися вже кілька місяців раніше. Навіть і комуністи, як от М. Скрипник, стверджували, що українські маси, навіть і по малих містах, ішли за «жовтоблакитним прапором українського націоналізму».

Однак українській національній революції бракувало тих елементів, які могли перетворити революційну стихію в державно-творчий динамізм: революційних кадрів і динамічного державно-творчого проводу, який зумів би підкорити революційну стихійність одних і інертність других в один державно-творчий чин. Потребу цих елементів дуже добре зрозумів був Ленін спершись у своїй революційній дії на залізно здисциплінованих кадрах партії і на робітничому пролетаріяті. Ми ж не мали ані провідної еліти з чітко визначеною програмою державної дії, ані теж революційних кадрів, на які ця еліта могла б була спертися.

Кожна політична революція перемагає тільки у містах і в оперті у першу чергу на міському елементі Наша ж національна революція вийшла з села, оперта була виключно на селянському елементі — і тому ми програли. Я не хочу знецінювати ролі села і його вартости в національному русі. Якраз селянський елемент є головною базою духового національного самозбереження і з нього виходить та середня кляса, яка оформлює національні почування у програму політичної дії. Але в самій революційній дії село відограє другорядну ролю, лише як поповнення революційних кадрів міста, бо і сама перемога революції залежить від уміння опанувати місто. Україна 1918 р. не мала таких національно-свідомих міських кадрів, які могли б були перерішити справу в нашу користь. Найкращим прикладом того була Галичина, де, не дивлячись на загальну свідомість і відданість села, нам таки не вдалося опанувати міст і тому ми, мабуть, програли війну у користь польських «львівських батярів». Наше село зберегло для нас національну ідею і, по суті, ідейно підтримувало проголошення самостійности. Але воно виявилося надто індивідуалістичне і пасивне у боротьбі, яка вимагала від нього забути про інтереси власного хутора задля всенаціональних інтересів. Тому ми бачимо парадокс масової повстанської боротьби і жертвенности у вузьких територіяльних межах, а водночас неспроможність уряду Української Народньої Республіки змобілізувати сильну понадтериторіяльну всеукраїнську армію.

У війні в Україні зустрілися дві ментальності: з одного боку ворожі нам сили, що складалися з людей наставлених духово на мету, якщо не світового, то принаймні імперіяльного маштабу — включаючи сюди й «львівських батярів» з ідеєю Польщі «від моря до моря», — а з другого український елемент, який інтереси боротьби звужував до межі власного хутора. Ментальність «пашківської республіки» проявила себе не тільки в отаманщині, але навіть у неоправданому поділі наших військових сил на наддніпрянські і галицькі, у партикулярній політиці, в існуванні двох урядів, двох українських республік (і то вже після Акту Злуки) і в селянській психології самого проводу.

В умовах боротьби на кілька фронтів навіть і незвичайно здібний національний провід мав би був важке завдання. А у нас такого проводу не було Були окремі люди з широким діяпазоном державно-політичного думання, між якими чітко виступає особа Головного Отамана Петлюри. А поза тим були люди з найкращими бажаннями, з великим ідеалізмом, але без чіткого образу, що потрібно, і без досвіду державної роботи. До того ж багато з них ще перебували в полоні селянської ментальности власного земляцького чи політичного «хутора». Тому, як пише О. Доценко в «Літописі Української Революції», замість державної роботи «люди займалися національними сварками»,

час витрачався на «писання привітальних телеграм», у самій державній роботі «з великого перескакувалося до дрібного, забагато було трубадурства»; «події керували людьми, а не люди подіями». «На руїнах і серед руїн мала повстати молода держава,і то не через численні свята... , а в кожноденній праці на всіх ділянках державного життя... та через плян накреслений суворою рукою... Замість служби Батьківщині, служби праву через Батьківщину, служилося окремим особам, окремим партійним угрупованням ».

«Суспільність — каже Хозе Ортеґа — поділена на розсварені групи, не може створити пануючої державної влади. А тому, що природа не терпить порожнечі, то порожнечу, витворену відсутністю суспільної однозгідности, заповняє груба сила». В одних націях такою грубою силою є власний домашній тоталітаризм і диктатура; у нас порожнечу державнотворчої думки і дії заповнила груба чужа сила московської окупації.

Якщо ми сьогодні маємо право й обов'язок критикувати окремих діячів нашої національної революції за їхню виразно-антинаціональну діяльність,то ми ніяк не маємо права кидати каменем на весь провід і активних чи пасивних учасників наших визвольних змагань. Російська революція застала Україну неприготованою до того важкого й великого завдання, яке історія несподівано поклала на неї. В тих обставинах вона спромоглася на максимум того, що вона могла зробити: недвозначно задеклярувала свою волю до самостійного життя і, не маючи перспектив вибороти цю самостійність, звела бій у Термопілях, створивши цим і політичні і моральні передумови до майбутньої перемоги Тому сьогодні нам тільки залишається в пошані схилити голови перед нашими Термопілями і, навчившись з їхнього досвіду, будувати підвалини до майбутньої перемоги.

Відкинувши поминкову сентиментальність наших свят, нам треба реально глянути на сьогодні, щоб могти тверезо укладати пляни майбутнього. Романтичне мріяння про в'їзд до Києва на білому коні не є достатнє. Нам потрібне ґрунтовне вивчення реальности і глибока підготова до того, щоб цю реальність формувати за нашим бажанням, не чекаючи на те, що хтось, якісь зовнішні, природні чи надприродні сили її для нас зформують. Нам треба навчитися сприймати політику не як метушню довкола фраз і доґм, а як мистецтво «керування державою, як розвязання проблем», як певний спосіб вдумливої й раціональної поведінки в аналізі й розв'язці проблем нашого сьогоднішнього і завтрішнього.

Яка наша реальність сьогодні? У відповідь на це питання треба об'єктивно ствердити, що сучасний стан в Україні ставить її ближче до здійснення політично-державної самостійности, ніж це було в 1917 р. Політично і психологічно існування навіть і фікції української державної суверенности у формі УРСР навчило українську людину думати категоріями української державности як чогось реального, можливого й бездискусійного. Питання сьогодні не в тому, чи у Києві має сидіти український уряд, а в тому, **який** має бути цей уряд. Питання не в тому, чи Україна має бути окремою політично-державною одиницею, чи тільки однією з провінцій Росії, а в тому, **яке має бути співвідношення** між українською державою й Росією — самостійність чи федерація?

Сама згадка про федерацію може нам виглядати дивно в світлі нашої боротьби від 1918 р. досьогодні за принципи IV Універсалу. Провал федералістичних експериментів на еміґрації також досить яскраво свідчить про очевидну віджилість самої ідеї федерації. Але, відкинувши сентиментально-романтичне уявлення про те, що українські народні маси нетерпляче ждуть на той день, коли «дзвони Софії заграють гімн української волі», не можемо переочувати того факту, що ліквідація українського політичного й духового активу, послідовна московсько-комуністична операція над духовістю української людини з метою зробити з неї слухняного раба комуністичної системи й московських імперіяльних інтересів — не могли не мати впливу на свідомість української людини.

А все ж, коли аналізуєте реакцію підсовєтських українців на українські визвольні кличі під час другої світової війни; коли читаєте про боротьбу підсовєтської української молоді проти партійної політики обмосковлювання; коли читаєте вірші молодих поетів, сповнені протестами проти денаціоналізації й любов'ю до України минулого, болем за Україну теперішнього і вірою в Україну майбутнього, тоді годі не поділяти віри М. Мандрики у те, що

«Вони вже йдуть ті дні ясні, вже їх несе
На плечах юне плем'я України,
У гніву полум'ї, у музиці сердець,
В сіянні гордости і гідности людини.
Ще плечі молоді і ще в проваллях шлях,
Та росту й гону їх ніщо не спинить...
На порубі старім, на обгорілих пнях
Росте зелений ліс...

Крилате плем'я України.»

Суспільна структура української нації також змінилася в нашу користь тим, що виросла наша міська кляса, а село перестало бути єдиним центром української національної ваги. Урбанізація України має в собі небезпеку скоршої русифікації, і нас може і мусить тривожити факт відсутности української мови на вулицях українських міст. Однак взаємовідношення між мовою й політичною свідомістю може бути двонапрямне. В одних випадках мова сприяє витворенню психологічних передумов до свідомости національної окремішности і в дальшому логічному висліді — потреби політичної окремішности. У других випадках політична свідомість веде до мовної окремішности. Бен Гуріон вказав на факт того, що «ще сто років тому не було у світі ніодного жида, якого матірною мовою була гебрейська мова; сьогодні ж цією мовою говорять сотні тисяч». Чимало провідників молодих держав, зокрема в Африці, примушені були звертатися до народних мас мовою колоніяльного окупанта, часто просто тому, що самі не знали рідної мови, а все ж зуміли повести за собою ті народні маси до державної незалежности

Ми ніяк не сміємо нехтувати небезпеки московського наступу на українську мову і боротьбу проти цього наступу мусимо підсилювати всіми можливими засобами. Але основним питанням таки є — чи український міський пролетаріят готовий прийняти національні революційні кличі і боротися за них. Тіто твердив, що основним фактором успіху революційної боротьби є «наполеглива політична робота, наставлення народних мас і бойовий провід, коли ці елементи наявні, населення буде боротися до останньої людини».

Про наявність політичного проводу в Україні в сучасну пору годі говорити. Якщо він є, то тільки як потенціял. Чи появиться він тоді, коли прийде пора революційної боротьби й державного будівництва, нам зараз годі давати прогнози. Можна тільки сказати одне, а саме, що його потенціял тепер більший, ніж був у 1918 р., коли до будування держави мусіли братися недосвідчені студенти, яких патріотизм і романтичний ідеалізм не міг компенсувати браку практичного знання, як саме і звідки починати розв'язувати складні проблеми революції.

І тут на українську еміґрацію в цілому, а зокрема на її політичні партії спадає завдання допомогти посиленню політичної роботи в Україні, унапрямленню політичного формування спротиву московській окупації й оформленню політичного проводу в майбутньому. Це вимагає від нас використовування усіх наявних можливостей на те, щоб впливати на духові процеси в Україні, підсилити існуючий там ідеологічний фермент, спрямувати його в русло національно-визвольних ідей і поширити його на всі суспільні елементи, починаючи від колгоспника, а кінчаючи на міському пролетареві, який може й не говорить українською мовою, але відчуває соціяльно-економічну несправедливість московсько- большевицької колоніяльної окупації. Уся еміграційна метушня, уся так звана велика і мала політика будуть тільки затратою часу й оеоргії, якщо ми не зуміємо спрямувати нашої діяльности в напрямку саме такої допомоги Україні, щоб перетворити і затурканого колгоспника, і змосковщеного робітника в активних борців за соціяльну справедливість в умовах національної політичної незалежности, за вільну українську державу, побудовану на принципах особистої свободи й гідности людини.

Передумовою успіху нашої допомоги Україні буде те, про що говорив був Вудро Вільсон: «Хоч скільки б ми не говорили про ідею свободи й справедливости, ми не досягнемо нашої мети, якщо ми самі не ілюструватимемо цієї ідеї справедливости й свободи нашими діями».

Якщо ми хочемо нести в Україну ідею відданости національній справі, докажімо нашим власним прикладом цю відданість.

Якщо ми хочемо кликати наших братів в Україні до об'єднаного зусилля у боротьбі проти московської «Півночі з ножем і з душею, мов лід», як висловився один з молодих поетів, докажімо наше власне уміння й готовість об'єднати наші власні зусилля.

Якщо ми не хочемо повторення в майбутній українській визвольній боротьбі й державному будівництві того, про що писав Доценко, якщо хочемо бачити на чолі цієї визвольної боротьби провід, який знав би куди йти, як змобілізувати народні маси і створити сильний фундамент під державну будову, створімо спершу наш власний провід тут на еміґрації, провід, який зумів би змобілізувати наші сили тепер і міг би допомогти керівництву й унапрямлюванню української визвольної боротьби й державного будівництва в майбутньому.

Чи спроможні ми на це? У нас лежить ще приспаний великий людський і духовий потенціял до великого чину, до героїчної напруги, яку хтось окреслив був як «самовідданість генія, яка проявляє себе в дії». А ключем до розгорнення цього потенціялу є відкинення нашої

хуторянської ментальности, переставлення нашого думання з статичного споглядання в минуле на динамічне плянування майбутнього, і, врешті, ота «самовідданість генія у дії». Головне ж, нам треба підняти з пороху буденщини нашу віру, віру не в особи й догми, а віру в Україну, в її майбутнє і в те, що доля дає нам нагоду доказати перед нашими власними дітьми, що ми зуміли піднятися понад рівень земних черв'яків і були співтворцями величної перемоги ідей IV Універсалу й ідеалів свободи людини і нації на руїнах московської рабовласницької імперії.

Микола Дербуш

СОБОРНІСТЬ

Соборности зміст —
не кличі,
а глибінь,
він —
свідомо здобута потуга,
він —
єднання часток у одній боротьбі,
сил всіх брата,
товариша,
друга.
Він —
щоденні,
щохвилі
невпинні бої
з егоїзмом,
із заздрістю,
з гнівом,
він —
здобутки його
і мої
і твої
на одній нами ораній ниві.
Він —
не гук барабанів —
промови гучні,
а похід наш у лаві єдиній,
він —
в майбутнє скерування дій наших днів,
де ідейні для нас всіх святині.
Він —
від Січнів засніжених
шлях усім нам,
тих двох Січнів —
наказ нам суворий,
щоби завтра —
буяла по Січнях весна,
щоб реальними стали їх твори. . .
. . . Соборности сенс —
заповітна мета
— і зорить нам вона і зоріла —
щоб Тризуб наш над Києвом в славі постав
у змаганнях розгорнені крила.
Черемош і Десна
і Дніпро і Кубань
у єдиному морі всі злиті.
Тож єдиною буде нехай боротьба
в нас,
в часток,
у однім моноліті!
Нехай кожний наш крок,
нехай кожний наш рух —
для визволення буде офіра,
хай у дружньому, щирому потиску рук
нам горить,
не згасаючи,
віра!
. . . В змагу Нації —
часточка я.
Лише МИ,
лише
НАЦІЯ —
сила!
. . . І Софія
і Юр
у чеканні стоять,
щоб в боях
ми
їх знов воскресили. . .

Міннеаполіс, Мінн.,
22. 1. 1966

Дед. — Дубовий

ДЕЩО НА ІДЕОЛОГІЧНО - ПРОГРАМОВІ ТЕМИ

Важливість і підхід

В українському визвольному русі, а зокрема в організованому українському націоналізмі, ідеологія в її аспекті світогляду, програми та тактики, вимагає великої уваги. Бож правильно поставлені ідеологічні питання дають правильні напрямки та настанови до дій. Вони формують визвольні кадри та вибивають з рук противника його ідейну зброю. В час, коли марксо - ленінізм, як ідейна та суспільна система, переживає свою затяжну кризу, коли відкрито виявляється протилежність між різними твердженнями цієї доктрини та життям, можливості перебрання ідейної ініціятиви і відповідного формування подій і процесів є прямо необмежені.

Але одночасно, коли є зараз якась велика небезпека для української визвольної боротьби, а в тому й українського націоналістичного руху, то це ідейна, а вслід за тим і політична конґльомеризація на ряд непримиримих сект, з яких кожна буде намагатися мати свою ідеологічну систему. І коли сьогодні якийнебудь відтинок української визвольної боротьби вимагає великого серця, широкого підходу та ясної перспективи, це в першу чергу весь ідеологічний відтинок, в якому у великій мірі заховані можливості оздоровлення та консолідації українського політичного життя.

У підході до праці на ідеологічному відтинку, зокрема намагань давати якусь остаточну та суцільну ідейну систему, здається треба мати в першу чергу на увазі, що ідейні скарби українського народу та його суспільні ідеали такі багаті своїм внутрішнім змістом, що їх не можуть охопити чи вичерпати зусилля одного автора, а український націоналізм має вже таке багатство думки, духових поривів, що їх важко охопити якимнебудь індивідуальним аспектом, навіть найбільше геніяльним, широким і синтетичним. Що більше, таке охоплення та замкнення, навіть з найбільше інтуїтивним передбаченням всіх елементів динаміки та розвитку, було б небажаним, бо творча ідеологія повинна бути у формі живої, свіжої, цілющої та пливкої струї, яка збирає кожночасно всі струї суміжних потоків, а не у формі якоїсь навіки завершеної піраміди. Такою пірамідою є маркс-ленінізм і сьогодні більше чим колинебудь раніш видно слабість цієї ідеологічної піраміди. Немає причини наслідувати її структурально, ні підважувати її другою однопринциповою пірамідою. Її може знести лише ціла система ідей та засобів.

Коли визвольна боротьба інших народів, або їхні переломові події часто зв'язані з іменами одиниць чи томами їхніх творів, то український історичний процес відбувався завжди як збірне зусилля цілого ряду одиниць і гуртів. Прикладом для такого процесу може бути також усе модерне, духове та політичне ставання українського народу, а з ним і росту модерної української самостійницької думки та українського націоналізму. Спочатку прийшла плеяда українських письменників і поетів, таких як Т. Шевченко, О. Кониський, О. Пчілка, Леся Українка, Іван Франко та інші, які заглянули глибоко в душу українського народу, розбурхали його свідомість і відобразили в літературній творчості його духові прагнення. Одночасно працьовиті українські історики, включно з батьком модерної української історії М. Грушевським, співтворили у всіх аспектах розвиток українського народу і ствердили його право та невгнуте бажання до самостійного державно - політичного життя. З цим прийшов політичний період українського національного відродження, що винесений був знову на плечах цілого ряду політичних діячів і військових стратегів, з якого як його органічне продовження та найсильніша ланка розгорнувся організований український націоналізм і його ідеологія.

Саме на прикладі ідеологічних зусиль організованого українського націоналізму видно найкраще збірність зусиль цілого ряду здібних одиниць і гуртів. До них належать такі відомі імена, як Ю. Вассиян, М. Сціборський, Д. Донцов, О. Ольжич-Кандиба, Мирон Орлик і плеяда інших. Вони підходили до ідеологічних явищ з різних аспектів, що відбивали їхнє інтелектуальне зацікавлення. І так, для прикладу, Ю. Вассиян вглиблявся в тонкощі філософічної та філософічно - соціологічної думки, М. Сціборський зацікавлений був головно суспільно - устроєвими проблемами, а Ольжич-Кандиба тонкощами українського культурного процесу.

Український визвольний рух не мав своїх Марксів Енгельсів чи Леніних, і вони йому непотрібні. Сили та спроможності одної людини

обмежені не лише часом, але й можливістю її духового та інтелектуального засягу. Вони обмежені й кількістю чи розміром знань, спостережень і досвіду. Кооперування гурту чи гуртів людей, зокрема коли воно свідоме, має завжди більші можливості вгляду в глибину та ширину проблем, чим найбільш геніяльні одиниці - мислителі та ідеологи.

Велика Французька Революція, коли йде про її ідейну сторінку, мала цілий ряд і гурти письменників та суспільних дослідників. Вольтер вглядав в існуючий суспільний лад, описував і висміював його слабості та протиріччя. Ж. Руссо хотів збагнути суть людської культури та цивілізації. Монтеск'є вглиблявся в усі тонкощі суспільно - політичних устроїв і правових систем. Бекарія цікавили проблеми гуманности, зокрема на відтинку карного та кримінального поступування. Інших проблеми історіософії, стану наук взагалі. Цією багатогранністю зацікавлення та великих зусиль одиниць і гуртів можна пояснити ідейне багатство тої революції, що так виразно вплинуло на дальший суспільно - політичний поступ усього світу.

Спроба періодизації

В ідеологічній праці, як і розвитку самої Французької Революції, можна бачити своєрідні етапи, себто чергування наголосу на світоглядові проблеми, політичні, та тактики застосування ідей, хоч, очевидно, кожну періодизацію не можна брати абсолютно та дослівно Таке чергування ще видніше в розвитку соціялістичного та комуністичного руху. К. Маркс і Ф. Енгельс положили йому світоглядові та програмові основи,, а тоді прийшли спроби застосування та розроблення тактичних проблем, до яких В. Ленін дав без сумніву великий вклад.

В ідейному та політичному розвитку організованого українського націоналізму зарисувалися також два великі відмінні періоди. Перший — це десятиліття до вибуху другої Світової Війни, себто тридцяті роки, які можна б частинно поширити на двадцяті роки та початок війни. В ньому видний сильний наголос на світоглядові проблеми, і цей наголос відчувався до деякої міри в трактуванні всіх інших проблем, навіть культурного чи соціяльного характеру. Характеристичним був важкий і немов філософічний стиль писань того періоду. Він мав тенденцію бути недоступним для широкого читача, що між іншим утруднювало політично формування мас. Сліди того підходу та стилю видні так у «Розбудові Нації», як і «Літературно - Науковому Віснику», цих двох головних вогнищах української націоналістичної думки.

Підчас II. Світової Війни наголос пересунувся виразно на політичні та тактичні проблеми як теоретичного так і практичного характеру. Це були головно проблеми політично - тактичного відношення до нового окупанта українських земель і очевидна необхідність всеукраїнської консолідації. В матірній ОУН конференції та великі збори почали майже виключно займатися тими проблемами. До таких зокрема належала Березнева Конференція 1943 року, яка намітила нову тактику у відношенні до німецьких окупантів, Київська та Почаївська, які розглядали тактичні проблеми на осередніх і східніх землях України, Жовтнева Конференція 1945 року, III. Великий Збір і у великій мірі всі інші збори та конференції.

Немов символом цього звороту був сл. п. Ольжич-Кандиба. До 1941 року він був типовим представником культурницької течії в ідеологічній праці, але швидко він став майстром цілого ряду тактичних ходів і міркувань, які, на жаль, ніколи не були записані.

II. світова війна принесла глибокий перелім у цілому українському націоналістичному русі та його ідеологічному відтинку, який найглибше пережили ті, які були висунені на різні відповідальні відтинки праці в тому періоді, зокрема на Наддніпрянщині. Цілий ряд явищ і спостережень, як і зрештою реальних проблем,мали глибокий вплив на швидку переоцінку цілого ряду дотеперішніх ідейних цінностей. Вже сам факт боротьби проти двох тоталітарних імперій і систем, з їх обезціненням людини і всякого правопорядку, викликав живу струю почувань проти ідейного та політичного тоталітаризму в цілому. Соціологічні та психологічні спостереження на Наддніпрянщині, де більшовизм залишав по собі стероризовану, залякану та здезорієнтовану людину, як і цілий ряд інших явищ, були зокрема потрясаючим свідченням проти ідейного та політичного тоталітаризму.

Важливим поміченням підчас Другої Світової війни було те велике значення, яке український материк надає соціяльним і матеріяльним категоріям, і що більшовицька система витворює своєрідний спосіб думання цими категоріями. Щоб мати вплив на маси, треба було говорити до них мовою тих категорій, а не лише ідеалів і національних ідей. І це помічення мусіло вести до глибшого зацікавлення соціяльними проблемами, зокрема робітничим питанням, а вслід за тим не лише до соціології

нації, але й усіх суспільних проблем. Автор цих рядків — один з тих, що своїми статтями на робітничі проблеми, друкованими підчас і негайно після війни, відзначував поглиблення зацікавлення на цьому відтинку.

II. світова війна і ситуація, яка витворилася після неї в Україні та всьому світі, робили «блискуче відокремлення» ОУН від інших українських політичних сердовищ, що мало своє ідейне та політичне оправдання в тридцятих роках, зовсім анахронічним. Ставши рішуче та сер'йозно на шлях консолідації, форсуючи її всіми силами у формі реорганізованого Державного Центру УНР, ПУН немов автоматично визнав слушність політичної диференціяції як здорового та нормального явища в житті народів. Це був рішучий крок проти тоталітаризму на внутрішньо - українському відтинку, який був схвалений Жовтневою Конференцією 1945 року, а згодом III. Великим Збором в 1947 році, коли цю настанову введено формально в постанову Збору. Так матірня ОУН, відбиваючи ті зміни, які відбулися в ній підчас війни, ідучи назустріч головно ситуації на українських землях, перестала бути політично ексклюзивною та нетерпимою організацією, якою вона під проводом полк. А. Мельника — людини вихованої в державницько-політичних традиціях — не могла бути. І, як колись скупчення українських сил подумане було як одна суцільна організація та рух, від того часу це мав бути одноцілий фронт українських політичних сил, що спрямовані були на ту саму політичну мету.

Відношення до демократії і народовладність

Іншою проблемою часу було відношення до західньо-европейської демократії як ідеологічної системи. На цьому відтинку складалося цілий ряд парадоксів і протиріч. Матірня ОУН перейшла останні роки II. світової війни під гаслом боротьби за волю народів і гідність людини, які глибоко увійшли в крсв і кість всіх кадрів у протинацистському резистансі. Демократія — це наголошення цієї гідности та свободи одиниці й суверенности народів. Але після II світової війни, як і зрештою підчас війни, західні великодержави, які репрезентували цю демократію, були в союзі з тоталітарною державою. Цей союз мав тенденцію родити застереження до демократії в цілому. В тому самому напрямі діяли масові примусові репатріяції українців з території західніх великодержав в СССР.

Не дивлячися на всі ті труднощі психологічного характеру, оцінки матірньої ОУН демократичної ідеології були проте зрівноважені. Ось, для прикладу, які ствердження винесла Ідеологічна Конференція, що відбулася в червні-липні 1948 року:

1. Демократизм у своїй сконцентрованій ідеалістичній сутності, як ідея, виріс у наслідок многовікового розвитку національних спільнот.

2. Демократизм наприкінці 18 і на початку 19 ст. був ствердженням і проголошенням права людини бути людиною, індивідуальністю. Демократизм ясно і недвозначно поставив проблему взаємовідносин людини і спільноти, тоді як до нього самоцінність індивідуальної думки, політичного та релігійного переконання перебували, як правило, під диктатом певної політичної системи.

3. Якщо говорити про значення епохи демократії, то треба підкреслити, що вічні ідеї, зі своїм окресленим у попередніх століттях змістом, на зорі демократичної епохи вибухли з великою силою і продиктували себе, як неписаний закон.

4. Епоха демократії принесла зі собою конституційний лад. Конституції стали невід'ємною засадою політичного життя, і в ньому виявилося позитивне стремління знайти вираз і відношення соціяльних сил у суспільстві через нормування. Це нормування,маючи на увазі усунути сваволю тих чи інших, цю сваволю певною мірою обмежує, принаймні зводить її на рівень фактора, який, щоб існувати, мусить маскуватись». (Тези Ідеологічної Конференції, 1948, ст. 19-20).

Усі збори ОУН, коли йде про програму, себто проєкт побудови української держави, включали в себе основні права людини та громадянина, що їх проголосила Велика Французька Революція. Програма, затверджена на III-ому Великому Зборі в 1947 році, в розділі І, ст. 12, стверджувала, що «Закон суворо берегтиме свободу сумління, думки, слова, друку і політичної опозиції в межах обов'язкового права». (Програма ОУН, 1947, ст. 5).

Той Збір також ясно підкреслив, що «Устрій Української Держави будуватиметься на засадах народовладности», себто демократичного устрою, включно з розподілом влади на законодавчу, виконавчу, та з системою їхньої взаємної контролі й рівноваги. Питанням, яке залишалося відкритим і дискусійним, була формальна назва цієї держави. V Збір став на становищі, що цією назвою має бути Українська Народня Республіка, включаючи одночасно в програму певні елементи західньо - европейського парляментаризму.

В питанні побудови верховної влади деякі учасники чи ті, які працювали над підготовкою програми до Збору, зупинялися радше на тих політично-устроєвих системах, де є більші компетенції голови чи президента держави, ніж це є в західньо-европейських парляментарних системах. В дискусії над побудовою законодавчого органу також зарисувалися розбіжності. Деякі теоретики хотіли бачити цей орган побудованим на базі політичного здиференціювання, професійного та територіяльного представництва, кожного на підставі виборчого принципу, але з іншої ініціятиви та за іншим виборчим ключем. Таким чином у законодавчому органі мали б бути віддзеркалені реґіональні відмінності, станово-професійне життя та наявні впливи різних політичних середовищ. Виглядає, що питання теорії політичного устрою, як і зрештою розвитку політично-устроєвих теорій і практики в цілому, вимагають більшої уваги. На часі, здається, була б також фундаментальна праця про існуючі сьогодні суспільно-політичні системи.

Спроби творення ідеологічних систем

Побіч згаданих вище змін і тенденцій на ідеологічному відтинку, зокрема в післявоєнному періоді, почали зарисовуватися спроби оформити український націоналізм в якусь струнку систему, побудовану на одному центральному принципі. Одні хотіли бачити цей принцип в ідеї свободи, яка так глибоко є в почуваннях українського народу та з такою великою силою виявилася знов підчас II світової війни. Інші були схильні бачити цей центральний мотив в ідеї національного солідаризму, себто в наголосі на етичні та доосередні суспільні сили в українській спільноті та міжнародньому житті, протиставляючися таким чином ідеям клясової боротьби та розтічі, яке так часто виявлялося в українському політичному житті. Треті думали, що тим центральним чинником чи ідеєю мав би бути «революційний український націоналізм», себто наголос на те, що він не є ні «імперіялістичний», ні «буржуазний», чи «фашистівський», але під кожним оглядом поступовий і насичений динамікою модерних соціяльних здобутків. Оригінальною була також спроба пов'язати український націоналізм у тій формі, що він виявлявся в «Розбудові Нації», з національним солідаризмом і українським націоналізмом у тій формі, як він оформлений був в підсовєтській Україні. Дещо менше оригінальности було у спробі оформити український націоналізм як своєрідний дарвінізм, не згадуючи вже про стару спробу побудувати доктрину на принципі виключно волюнтаризму з його праволею як своєрідним божком.

Спроби ці є цінні та часто оригінальні, коли йде саме про шукання своєрідної осі для українського націоналізму. Більшість з них є правильна тому, що вони займаються виключно суспільними явищами, залишаючи на боці питання буття в цілому, що має тенденцію вести до ідеологічного тоталітаризму та ідейної виключности. Ці питання повинні бути залишені для релігійних і суто філософічних студій. Але вже вище відмічувано, що цілий ряд міркувань є проти того, щоб якунебудь з тих спроб прийняти за остаточну чи зобов'язуючу організований український націоналізм. Їх треба визнавати лише за спроби, які без сумніву будуть далі продовжуватися. Визнання однієї за офіційну відкрило б двері для своєрідного сектярства та замкнуло б можливості для того безперервно пливучого цілющого потоку, про який мова була деінде. Та проте немає причини чому б деяка термінологія тих спроб, їх цінніші теоретичні положення не мали б увійти до лексикону української визвольної боротьби та програми. Від цього програма стала б ще більше свіжою, оригінальною та багатогранною.

Здається, бажаним було б видати своєрідну малу енциклопедію найцікавіших статтей, уривків із творів передових українських націоналістичних ідеологів і здорової критики українського націоналізму. Це була б добра лектура для політичної освіти та своєрідне підсумування пройденого часу.

Для видання такої книги можна було б покликати окрему комісію з представників усіх українських націоналістичних середовищ. Це дало б чергову змогу спільно працювати, ствердити де та в чому лежать ідейні розбіжності, що в свою чергу давало б змогу їх систематично усувати. Але треба бути свідомим того, що консолідація всього організованого українського націоналізму та усуцільнення всього українського визвольного руху не можуть ніколи прийти від знайдення єдности в усій ідеології. Це є неможливим. Спільний знаменик і погодження може найшвидше прийти в програмі та на цьому відтинку не повинно б бути жодних більших труднощів.

Саме програмовий відтинок вимагає ще великих зусиль, маючи між іншим на увазі цим шляхом усуцільнювати український визвольний рух. Доцінюючи належно вклад усіх Зборів і Конференцій в програму матірної ОУН, приходиться ствердити, що вона є ще далекою від тої, якою вона могла б бути, маючи на увазі

всі наявні сили та одночасно й потреби. Вона має в собі здоровий фундамент, але вона ніяк ще не є відбиткою мрій і прагнень того покоління, яке перейшло героїку та трагедію ІІ-ої світової війни, кошмар сталінізму та пережило всі найновіші духові та політичні шукання.

Деякі відкриті програмові питання

Вже вище було вказано на політично-устроєві питання, які вимагали б дальших студій і аналізи. Відмічувано вже також можливості внесення в програму деяких цінних тверджень і термінології, яка є в спробах оформити український націоналізм в якусь завершену систему. Найкращі духові пориви українського народу, зокрема туга до повного та всебічного життя, до великого суспільного храму перехресних стилів ще не відбиті в ній. Але крім цього є ще цілий ряд питань більш реальних, які вимагають у програмі уточнення. Одним з таких питань є робітниче, до якого виросло таке велике зацікавлення підчас ІІ-ої світової війни в лавах українського підпілля.

Соціяльно-економічна програма матірної ОУН стоїть на становищі зрівноваженого поєднання приватного сектору та приватної ініціятиви з суспільною власністю та державною контролею. Таке поєднання йде назустріч процесам і тенденціям доби. Але виглядає, що суспільний сектор, зокрема під кутом остаточної розв'язки робітничого питання, повинен би бути точно вивчений і уточнений. Тут мається на увазі такі форми власности, в яких робітники та службовці були б співвласниками підприємств, на яких вони працюють.

Проблема співвласництва трудових мас в національному добрі немов висить у повітрі в усіх сучасних економічних системах. Спроби застосування різних методів спілкування робітників у доходах підприємств є немов початком шукання розв'язки на цьому відтинку. Повчальним є теж, для прикладу, що підчас польських познанських заворушень проти сталінізму, насаджуваного штучно згори, польські робітники захопили у свої руки заводи, які стали головною базою спротиву сталінізмові.

Ідея свободи та гідности одиниці, яка пройшла так глибоко крізь український протинімецький резистанс, не знайшла ще також свого повного віддзеркалення в програмі, як і думка про те, що український визвольний націоналізм — як суспільно-політичний рух — намагається поєднати ідеї індивідуальної, соціяльної та національної свободи, які жили так глибоко в українському народі в усіх періодах його існування. Це лише, очевидно, декілька з багатьох можливостей поглиблення та поширення програми.

Деякі устроєві та тактичні проблеми

Устрій організованого українського націоналізму ніколи не викликав більшої уваги серед теоретиків його ідеології. Це у великій мірі було зрозумілим, коли мати на увазі, що устрій — це внутрішній закон кожної організації, яка часто вимушена обставинами, коли йде про визвольну організацію. Це тим більше, що на чолі тої організації стояли люди покрою сл. п. Євгена Коновальця та Андрія Мельника, які були остоєю глибокого правопорядку та внутрішнього ладу.

Керівництво полк. А. Мельника організацією мало в собі якусь цікаву комбінацію шефа штабу та суверена правової держави. Він без сумніву, не був типом екзальтованого провідника чи диктатора, які були так модні в тридцятих і воєнних роках. Всі його рішення виходили як аналіза та своєрідне обговорення всього керівного середовища, хоч йому часто доводилося видавати формальні накази.

Але устрій кожної організації ніколи не є невтральним на формування членських кадрів і внутрішнє життя організації. Як такий він повинен заслуговувати на увагу не меншу, ніж програма та тактика. До деякої міри він повинен віддзеркалювати програму та пособляти розгорнення широкої тактики.

З перспективи часу стає все більше ясним, що в устрої ОУН був надто далеко посунений принцип провідництва, а вся структура мала в собі щось крайньо одноціле та змонтоване, але вона мусіла бути одночасно надто тісною для різнородних сил. І розкол в ОУН був в якійсь мірі наслідком цієї затісної структури.

V і VI ВЗУН'и зробили великі зміни в напрямі децентралізації устрою, поєднання принципів здорового провідництва із засадами демократії та правопорядку. Покищо важко судити чи ці зміни та корективи доведено до стану сучасних потреб української визвольної боротьби. І цей відтинок буде вимагати пильного та аналітичного слідкування за ним.

Відтинок, який відкриває прямо необмежені можливості дослідів і творчости, це тактичний; він,як видно було вже раніш, почав притягати велику увагу підчас і після війни. Детальне вивчення тактики різних політичних рухів, зокрема визвольних, різних періодів большевицької тактики, включно зі сучасною, можливості різних тактичних кроків на різних відтинках української визвольної дії, це лише кілька загальних питань, на які хочеться вка-

зати. Але їх десятки; вони заторкують проблеми соціології української історії, всіх ділянок поточного совєтознавства і поточної обсервації цілого ряду ділянок життя.

Праці на відтинку розроблення тактичних проблем, як і зрештою ідеологічних в цілому, не можна уявляти собі як щось абсолютно пляноване та координоване. Ініціятива праці над поодинокими проблемами,вибір проблеми — має прийти від кадрів. Кожна думаюча політична людина повинна щось виношувати у своїй голові під кутом ідейних цінностей, поширювання та поглиблювання української визвольної боротьби. Це продумане треба, очевидно, публікувати. І ця стаття мала на меті вказати лише на деякі проблеми, які вимагають уваги, і на русло ідеологічної думки українського визвольного націоналізму.

Я. Шумельда

СТРАТЕГІЯ ТА ТАКТИКА УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ

ВІД АВТОРА

Праця «Стратегія та тактика Українського Визвольного Руху» намагається з'ясувати, усистематизувати, зімкнути в одну цілість і висунути цілий ряд міркувань про основні завдання та тактичні заходи й кроки на різних відтинках сучасних та грядучих українських визвольних змагань. Є це в деякій мірі погляди того політичного середовища, яке формувалося під духовим і політичним проводом сл. п. Євгена Коновальця та полк. Андрія Мельника. Але в них є багато міркувань, які є виключною власністю автора цієї праці, які зродилися на рідних землях підчас другої Світової Війни, його політичного та науково-дослідчого досвіду пізніше. . .

Ці міркування, хоч і відбивають у великій мірі погляди одного політичного середовища, заторкують питання інших політичних середовищ, ролі та дій Українського Державного Центру та проблеми цілости Українського Визвольного Руху. Автор цих рядків переконаний , що багато з висловлених у цій праці поглядів і думок є чи будуть власністю всіх українських політичних середовищ, які стоять на самостійницьких позиціях. Час роздріблювання українського політичного життя вже поза нами, тепер назріває неминуче період його повного порядкування, шукання спільних ідеологічних і тактичних заложень.

З'ясування, усистематизування та висунення цілого ряду нових міркувань на тактику та стратегію сучасного Українського Визвольного Руху, напевне викличе дискусію внутрі Українського Націоналістичного Руху та між іншими політичними середовищами. Така дискусія може виявити всі розбіжності та дати потрібну базу для їх злагіднювання чи усунення. Цей аспект має на увазі ця праця.

. .Точне знання того, де стоїть українська справа, куди, та як іде, потрібне зараз більше, ніж колинебудь перед тим. Протягом останніх двох десятиліть, а частинно й останніх років, положення в Україні та в усьому світі кардинально змінилося. Багато духових і політичних фронтів упало, а на їхньому місці виросли нові. Багато старих стратегічних і тактичних прийомів віджило свій вік і їх треба чим швидше викинути поза борт нашого політичного думання та життя. Зберігання їх гальмує не лише політичний відтинок але й інші ділянки українського життя.

Провідним мотивом цієї праці є думка, що як Український Націоналістичний Рух, так українське політичне життя взагалі вимагають концентрації сил, активізації та консолідації ідеологічної думки, тактичних і стратегічних прийомів. Без них неможливим є порядкування українського політичного життя, а без порядку в українському політичному житті неможливим є порядок у суспільно - громадському, науковому, та навіть частинно релігійному житті. За втечею від політичного життя прийде втеча від інших ділянок праці. Тому саме на політичному відтинку треба багато по-

Ю. П.

КУДИ ІДЕ ОУН?

Минулорічний VI Великий Збір Українських Націоналістів, будучи історичним вже через сам факт вибору нового голови Проводу Українських Націоналістів, на якого спало важке завдання перейняти наслідство по полковникові А. Мельникові, мав у собі ще й другий елемент історичности: його постанови вказують на намагання Українського Націоналістичного Руху інтенсивно шукати новий підхід і нові шляхи до реалізації його завдань в українській визвольно - революційній боротьбі. Не йдеться тут про зміну засадничих ідеологічно - програмових настанов Руху. Аналіза Програми ОУН, затвердженої попереднім V-им Збором, і постанов VI-го Збору виразно показує, що ці ідеологічно-програмові позиції в питанні духової й фізичної мобілізації української спільноти до завдань національної революції й будови самостійної української держави залишилися незмінні. Йдеться натомість про помітне так в постановах Збору, як і в заявах нового голови ПУН бажання «змодернізувати» підхід до конкретного здійснювання тих принципів, до пристосування тактики дій до вимог реальної дійсности так в Україні, як і поза Україною.

Коли читаєте українську політичну пресу, то ствердите дивний парадокс: тоді як одні критики ОУН і Українського Націоналістичного Руху обвинувачують цей рух в «заскорузлості» і «відсталості» (прикладом може послужити хоч би стаття А. Білинського в ульмівських «Українських Вістях» за 17 жовтня 1965р.), другі критики обвинувачують в «ревізіонізмі», «лівому відхилові» і майже в зраді

важних та найкращих сил, які має українство. Політика для української визвольної справи це не люксус, але життєва необхідність.

Ця праця звернена до широкого читача, а не лише вибраної політичної еліти. Автор глибоко вірить, що активізація та оздоровлення українського політичного життя (як у краю так і на еміґрації) прийдуть знизу, від трудових і інтелектуальних мас українського народу. В них зберігається велика енергія, запаси невгнутої віри, життєва свіжість і бадьорість, яких так часто бракує в деяких політичних середовищах. Під тиском цих мас може швидше прийти політичне оздоровлення. Тому й праця ця писана популярнс, радше публіцистично ніж доказово-науковим методом. Складніші теоретичні та ідеологічні питання відложено до іншої праці.

ЗАГАЛЬНІ МІРКУВАННЯ

Як ідейні заложення так і тактика і стратегія українського визвольного руху в цілості та його складових частинах не може бути побудована на сліпому наслідуванні чужих зразків, прикладів. Ці зразки та приклади треба основно вивчати, бо в них — немов в хемічних формулах суспільного життя — лежить ключ до розуміння психічних і соціологічних суспільних процесів та наслідків і реакцій, які вони викликають. Вони можуть збагачувати наш інтелект і уяву. З них можна навіть брати деякі елементи чи фраґменти, коли вони вкладаються у власний плян дії. Але не можна копіювати чи нащіплювати на наш ґрунт цілість чужих концепцій. Бож тактика та стратегія, як і ідеї, випливають з даного суспільного ґрунту, специфічного суспільного положення та обставин, які майже ніколи не є повторними, хоч інколи можуть бути в дечому подібними.

Світова та українська дійсність нині зовсім відмінна від тої, що була перед вибухом ІІ-ої світової війни, чи навіть колинебудь перед тим в людській історії. Для того, що є сьогодні, важко навіть знайти якісь історичні порівняння. Якже тоді можна вживати ту саму тактику, що була, для прикладу, стосована ОУН на західньо - українських землях під Польщею в тридцятих роках? До чого вели б сьогодні напади на совєтські пошти чи акти індивідуального терору? Вони й колись були часто вислідом перебільшування терору як політичного чи фінансового засобу, часто не враховувано всіх їх неґативних психологічних і політичних наслідків для політичної організації в перспективі її довшого існування.

Не можна також будувати українську визвольну тактику та стратегію на штучно - оптимістичних даних і прогнозах про розвиток СССР, України та всієї Східньої Европи. Ці дані та прогнози, як і праця большевицьких аґентур і колон у всьому світі, є штучно спреперовані для цілей російсько - большевицької пропаґанди. Навіть такі нібито об'єктивні дані, як статистичні переписи та обліки побудовані в СССР під певним кутом і мають політичні, а не об'єктивно - наукові завдання.

Було б також глибокою помилкою безкритично приймати оцінки подій та суспільних процесів в СССР давані позиції первісної ОУН з 30-х років. Не буде ніякою несподіванкою, коли особливо ці останні обвинувачення стануть «важкою артилерією» в арсеналі псевдо -оборонців «чистоти націоналістичних позицій і революційної лінії» саме тепер, як не стало полковника Мельника і провід перейшов у нові руки. Адже саме такий переходовий час після смерти полковника Коновальця використали вороги і власні ж таки «стовідсоткові революціонери» на те, щоб розколоти могутню організацію і спаралізувати її революційну спроможність у критичний для України час другої світової війни.

Революційність — це не галасування шабльоновими емоційними фразами, розбивання голов противникам, ані навіть не саме тільки збройне повстання чи підпільний атентат. Революція — це всеохоплююче поняття, яке включає так політично - визвольний зрив, як і духовий злам, суспільну перебудову, і, врешті, уміння постійно міняти шляхи й методи у змаганні за намічену мету, гнучкість у підборі тактики й зброї на те, щоб бити ворога там, де він найслабший, зброєю, до оборони проти якої він найменше приготований. Мушкет, а в новіших часах одномоторний пропелерний літак були колись у свій час революційною зброєю, але ніодин фаховий військовик, не пробує захищати їх вжитку тепер в ім'я «чистоти революційних військових традицій». Натомість у нашому політичному житті ще зустрічаються «традиційні революціонери», які ще й дотепер тримаються традицій мушкета і пропелерного літака, а то навіть і списа в підході до вимог революційної боротьби, тільки тому, що вони колись були доброю зброєю.

Говорити сьогодні про ОУН, цитуючи постанови І Конґресу Українських Націоналістів, як це робить А. Білинський у згадуваній вище статті, це те саме, що ілюструвати проблеми модерного летунства і космічних летів за допомогою моделю літака братів Райтів і первісного цеппеліна. Це не значить, що ОУН 1966 р. зійшла з її засадничих ідеологічно - світоглядових позицій розуміння нації як органічної спільноти, в якій інтереси одиниці мусять поступитися інтересам спільноти, при чому однак спільнота зобов'язана шанувати духову і людську гідність одиниці. На такому прин

«експертами для комунізму», а також принагідними туристами та людьми ласими на сенсації. Одні з них подають, що СССР стоїть напередодні неминучої революції, а другі, що про будь - яку революцію не може бути й мови, навпаки, мовляв, закономірна, повільна еволюція большевицької системи приведе Захід і Схід, десь через сорок чи п'ятдесят років, до тотожної економічної та суспільно - політичної системи, до гармонії і співпраці.

Ці чужі оцінки та концепції є мінливі. Сьогодні більшість з них проповідує т. зв. коекзистенцію, як одиноко правильну тактику. Завтра ставка може бути на революцію, з вимогою партизанських і саботажних відділів у большевицькому запіллі. Було б помилкою іґнорувати ці голоси та оцінки, бо часто стороння людина може завважити те, чого нам не видно. Але треба також точно знати мотиви та джерела, з яких такі оцінки походять, які та чиї інтереси вони мають на меті.

Український Націоналістичний Рух і українство взагалі творили своє власне, незалежне від чужих примх советознавство. На жаль, воно було і часто є обмежене до українознавства. Цей відтинок без сумніву вимагає розбудови та коректив. Велика лябораторія советознавства, може й спільна для всіх українських політичних середовищ і наукових установ, яка старанно реєструвала б усі оцінки, факти, порівнювала їх з реальною дійсністю та цю дійсність всебічно вивчала в маштабі цілої Східньої Европи, — це одне з найбільш актуальних завдань.

Українська визвольна стратегія та тактика не може бути також формована тими людьми українського походження, які ради страху, посад чи гроша запродалися ворогові. Інколи навіть чесні українці - патріоти, які стали громадянами чужих держав, можуть не мати цього почуття політичної підметности та духової суверенности, які потрібні для творення ідейних цінностей української визвольної боротьби. Почуття подвійної льояльности, до України та прибраної батьківщини, зокрема, коли їхні інтереси не повністю покриваються, є елементом, на який не можна не звертати належної уваги.

Підхід ПУН (Проводу Українських Націоналістів) до тактичних і стратегічних проблем сучасних українських визвольних змагань побудований і випливає з тих самих заложень, що й до ідеологічних і програмових питань, себто суверенного політичного думання та головної стратегічної мети. Цією метою було, є і залишається: соборна та суверенна держава українського народу.В цій головній меті немає та не може бути жодних змін, хоч як вона може виглядати відсталою та немодною для різного роду «проґресистів», відкритих або прихованих звеличників «единої та неділимої» Росії.

Ця мета — це не примхи якоїсь групи мрійників чи ціпі була побудована програма політичного, суспільного й господарського устрою вільної української держави і тактики визвольної боротьби ОУН, і на такому ж принципі вони основуються сьогодні.

Однак досвід часу і структурально-суспільні та духово - культурні зміни в Україні й на еміґрації вимагали постійних змін і доповнень так в будові політично - господарської системи, як і в стратегії й тактиці визвольної боротьби, і ОУН не завагалася такі зміни зробити. ОУН була і є за суцільну, тотальну мобілізацію українських сил у визвольно - революційній боротьбі, за відставлення на другорядний плян дрібних групових інтересів. Але вона є проти такого розуміння «революційної мобілізації», яке має на меті скувати весь наш революційно - визвольний рух кайданами тоталітарної партійної диктатури, бо така «мобілізація», — як це показалося в другій світовій війні — тільки ослаблює всенаціональну революційну напругу і зводить боротьбу на політичні манівці анархії. Як ствердив голова ПУН, О. Штуль - Жданович («Українське Слово», Париж, 21 листопада 1965 р.), «гнучкість у тактиці, далекозорість у стратегії, відвага зміняти структуру за вимогами часу, творити модерні українські організації і модерне суспільство, коли живемо у модерному світі — доказ життєздатности ОУН і УНРуху». Якщо консервативну заскорузлість і думання, у половині 1960-их років, категоріями збанкрутованих і чужих українській націоналістичній ідеології ідей віджилого тоталітаризму хтось вважає «революційною правовірністю» а гнучкість у тактиці боротьби і вміння примінювати її до вимог і обставин часу — «лівим відхилом» і «ревізіонізмом», тоді і ОУН і всій нашій політичній еміґрації потрібна ще більша доза такого «ревізіонізму», бо зрештою й саме слово ревізіонізм означає шукання чогось нового. А нам, включно з тими, які в «ревізіонізмі» ОУН бачать національну зраду, таке шукання конечно потрібне.

Наражуючись на закид плягіятства і трафаретности, — бо ці справи вже широко коментувала наша преса, — я всетаки хочу ще раз вернутися до останнього Ватиканського Собору. Зміни, які цей Собор зробив у політичній і релігійній практиці і в інтер-

фанатиків, а вияв і вислів задушевних мрій українського народу, який на протязі одних століть мав власну державність, а на протязі інших намагався її відновити, знаючи, як казав Шевченко, що лише у своїй хаті своя правда та воля. Нарід без власної політичної волі та політичних форм свого життя — це раб, він не може виявити всіх своїх творчих сил і завжди є об'єктом насильства з боку інших.

Наша стратегічна мета — зліквідувати це історичне насильство над миролюбним, трудолюбивим, творчим, духово та матеріяльно багатим народом, який століттями мріяв про свободу, вільні народовладні форми життя та змагався за них безперебійно. Це насильство та несправедливість мусять бути усунені, прагнення українського народу здійснені, і лише вільний, без чужого тиску та терору, він може заявитися за тим чи іншим бльоком народів чи навіть федерацією.

Як огидно чути голоси, що оправдують це насильство над народом, якого розпинали та розпинають на наших очах. Колись Ляфаєти плили через океани, щоб боротися за національне визволення інших народів, а зараз деякі нащадки тих же Ляфаєтів нечулі на найогиднішу форму національного насильства!

Знищення насильства над українським народом, відкриття йому шляхів для всебічного розвитку, для його вкладу у світову духову та матеріяльну культуру — означає одночасно вихід назустріч свободолюбивим процесам світового розвитку протягом останніх трьох століть. Одним зі звен цього процесу — побіч гону до свободи одиниці та соціяльної справедливости — є здобування політичної суверенности для цілого ряду американських, европейських, азійських і африканських народів. Коли вже визволилися десятки народів всього земного ґльобу, цей процес мусів би захопити логічно СССР, який у деяких випадках був його промотором (але поза власними межами!). Невжеж цей процес має зупинитися на межах Совєтського Союзу? Невжеж якийсь малий Кипр може бути самостійним, а великий 45-мільйоновий український нарід не може? Не мають цього права також інші народи Евразії, що досі в ярмі комуністичної деспотії? Де логіка? Чи винайдення формули про «зливання соціялістичних націй», якою прикривається насильство, може виправдати саме насильство та припинити історичний процес?

Часто чується, що зливання народів СССР — це процес зливання та стоплювання різних етнічних груп, він, мовляв, подібний до того, який відбувався та відбувається в ЗДА. Але цей арґумент є вислідом або незнання або фальшування історії. Совєтський Союз — це конґломерат колись політично самостійних народів, а З'єдинені Держави Америки — це мільйони еміґрантів з десятпретації світоглядових настанов Католицької Церкви, такі глибокі й революційні, що десять років тому їх вважали б були за релігійну єресь (Дискусія над ними в Католицькій Церкві показує, що деякі консервативні вірні й ієрархи майже за єресь їх вважають!). А все ж Церква примушена була їх ввести, щоб могти успішно виконати її ролю і покликання в умовах модерного світу, в якому середньовічна практика вкінці звела б Церкву до мертвої установи.

І українському політичному рухові треба відкинути ту «середньовічну» філософію й підхід до питання визвольної боротьби, якщо він хоче допомогти національному визволенню України. Особливо ж нам треба плянувати й вести нашу визвольну дію з пункту бачення української дійсности такою, як вона є тепер в Україні, а не такою, як вона була сорок чи двадцять років тому, або — що гірше — такою, якою вона взагалі не є, а лише продукт наших мрій і бажань (а то й продукт нашої віри у нашу власну пропаґанду). Так, напр., деякі націоналісти можуть будувати пляни революційно - підпільної акції в Україні, виходячи з дійсности, яка існувала на західніх українських землях перед другою світовою війною і під час неї. Такий підхід згори засуджений на невдачу, бо ж війна і нова большевицька окупація знищили багато людського потенціялу і принесли поважні зміни так в духовій, як і суспільній структурі. Тому нові обставини боротьби вимагають дещо більше, як загальні гасла, які колись були такі успішні. Вони вимагають глибокої світоглядово - політичної підготови і вміння логічно і по науковому доказувати забріханість большевицького «наукового комунізму» і соціяльну та національну несправедливість московсько - большевицької системи.

Неменшим «середньовіччям» у нашому думанні є також підхід до України як селянської нації й свідоме або підсвідоме будування плянів визвольної дії саме на такій селянській Україні. Поперше, селянство ніколи не було вирішальним фактором у закріпленні революційних здобутків. Подруге, вага суспільної структури в Україні від 1920-их років пересунулася з села до міста, і тому передумовою нашої національної революції є з'єднання для неї отого міського еле-

ків різних країн, які поселилися та поселюються ще далі розсіяно на величезних просторах цієї свободолюбивої країни. Між цими двома явищами та процесами жодної аналогії немає.

Історія та історіографія вказують одночасно на ті далекойдучі наслідки та додатні сторони, які для всієї Східньої Европи, північної Евразії та всього світу може мати визволення українського народу. За фасадами борсань і історичних змін на Сході Европи протягом останнього тисячоліття крилося основне питання — хто буде держати ключ до цього великого простору? Свободолюбивий Південь з Києвом у центрі чи сувора північ із Суздалем або Москвою? Має бути цілий Схід демократичним, близьким до культури Заходу та Греції — чи деспотичним з упередженням, страхом, а той ненавистю до Заходу?

І в княжому періоді, і в добі Козаччини, і під час великого зриву народів 1917-20 років, і в прикритій формі сьогодні нуртувало та вирішувалося це питання. Глумлива історія розв'язувала його на користь Півночі та деспотії, що виходило на шкоду не лише для України, але й усього світу. Українські сили намагалися влити в цей північно - деспотичний твір свій Євшан свободи, розчинити його зі середини, дати йому подих свободолюбивої української Геллади. Але ці сили та спроби розсівалися або їх розсіювано на великих просторах. Вони зм'ягшували навіть деякі серця автократів, приносили відлиги, але традиції та інерції Півночі стопити ніколи не змогли. Сили Півдня, України — потребують консолідації, щоб збалянсувати Північ і відкрити цілу північну Евразію для свободолюбивих сил. Ця консолідація може прийти лише у формі української духової та політичної самостійности.

З головної стратегічної мети випливає цілий ряд завдань, відтинків праці, прийомів, методів і засобів. Усі вони спрямовані на вищезгадану центральну мету та вона є основним критерієм у виборі шляхів і засобів, хоч і не одиноким. У гру входять елементи гуманности, моральности та духово - суспільні цінності, які ніколи не можуть бути захитані. Вибираючи між шляхами та засобами, які ведуть до швидких, але сумнівних і короткотривалих успіхів, і довшим шляхом і більшими зусиллями, що приведуть до тривалої остаточної мети, вибір мусить падати на останні.

У зв'язку з обставинами, суспільними процесами і змінами в Україні та цілому світі, вага поодиноких відтинків і засобів може мінятися, як змінними є самі відтинки праці та засоби. Зміна проходитиме лише у тому, що Український Націоналістичний Рух, перейшовши вже стадію дозрівання, звертає зараз більше уваги на науковий чи ляборато́рійний вибір методів і засобів. Це означає, менту, в першу чергу міського пролетаріяту. Нашу сентиментальну селянську душу може відштовхувати той факт, що цей пролетаріят часто вже не говорить, а деколи вже й не думає по - українському. Але коли проаналізуємо національні революції в деяких молодих країнах Африки й Азії, то побачимо, що провідники тих революцій часто навіть не вміли говорити мовою їхнього народу і зверталися до народу в мові колишнього колоніяльного окупанта — і таки зуміли повести за собою нарід. І тому ключ до успіху нашої боротьби лежить не в тому, чи український міський пролетаріят говорить українською мовою, чи теж мовою окупанта, а в тому, чи зуміємо ми з'єднати його собі переконливими соціяльними й національними гаслами, чи зуміємо здобути у нього довір'я до нас і нашої справи.

Треба припускати, що резолюція останнього Збору УН про те, що «українці на еміграції мають зайняти наступальне становище» до т. зв. культурного обміну і совєтських культурних і «культурних» делеґацій за кордон, «використовуючи можливості зустрічей для скріплення самостійницьких визвольних ідей в Україні», викличе чергові обвинувачення ОУН у «зраді націоналістичних позицій» Сумніваюся, чи автори резолюції і члени Збору були аж такі наївні, щоб вірити, що нам вдасться кожного совєтського емісара за кордоном зробити українським націоналістом. Але не забуваймо, що подорож за кордон колись, мабуть, дещо спричинилася до перетворення чекіста Фітільова в українського націонал - комуніста Хвильового, який, в умовах сталінського режиму, відважився кинути гасло «Геть від Москви!». Чи знайдемо ми нових Фітільових - Хвильових серед українських совєтських делеґацій за кордон, про це може майбутнє покаже. Але суть не в тому. Суть у тому, що революційний рух не повинен замикатися в своє вузьке ґетто, а повинен шукати всіх засобів і нагод для того, щоб бити ворога в його слабе місце. Таким слабим місцем совєтської системи є тепер ідеологічний фермент, що проходить у двох напрямках: течія російського ліберального соціялізму, і течія національного самостійництва. Нашим завданням є підсилити цю другу течію всіми мож-

що цілість і кожний відтинок праці є постійно аналізовані до всіх подробиць з усіх можливих кутів зору та при помочі всіх можливих засобів пізнання, досліду та досвіду. Можливі методи та засоби важиться старанно, **маючи на увазі всі можливі короткотривалі та довготривалі** наслідки. Циклі праці, успіхи та невдачі старанно провірюються.

Колись у виборі шляхів і методів важливу ролю відогравали ідеологічні та емоційні елементи. Зараз кладеться більше уваги на реальне вивчення терену праці, соціологічні зміни та психологічні настрої. В плянуванні далеко більше уваги присвячується історіософічному досвідові з минулого України, бо ж там, а не в чужих ідеологіях чи чужих рецептах лежить ключ до розуміння державно - творчих успіхів і невдач українського народу.

(Продовження буде)

Богдан Боцюрків

РАДЯНСЬКА ЦЕРКОВНА ПОЛІТИКА І ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УКРАЇНІ В РОКАХ 1929 — 1939

(Закінчення)

Невідомо, скільки православних священиків залишилось діяльними після єжовщини. Німецький дослідник Геєр припускає, що таких після 1937 р. залишилось до сотні[29]; вони примістились при цвинтарних каплицях чи сторожами кладовищ, або як «нелеґальні» священики мандрували по Україні, міняючи мешкання й документи, щоб втекти від НКВД. З приходом німців в Україну в 1941 р. лише кілька діючих церков та священиків залишилось на території УРСР (в кордонах до 1939 р.) дві цвинтарні церкви та трьох священиків в Києві[30] та одна церква на всю житомирську область[31]. Залишилось теж кілька нечинних єпископів різних орієнтацій та кілька сотень недіючих священиків, багато з них із зруйнованим здоров'ям, іноді і морально зломаних, деякі скомпромітовані накиненою їм співпрацею з НКВД.

Соборно-Єпископська Церква єп. Булдовського

Подібна доля зустріла й четверту численну церковну групу на чолі з єпископом Феофілом Булдовським. Булдовський, один з провідників українського церковного руху в Полтавській єпархії, розійшовся в 1921 р. з УАПЦ, як «неканонічною» (йшлося про висвяту єпископату УАПЦ священниками і мирянами)[32]. Залишившись із невеликим гуртом українських священиків у російській православній церкві, Булдовський продовжував акцію за «канонічною» автокефалією та українізацію ...

...ливими засобами пропаґанди в Україні і пропаґанди між тими, які виїжджають в закордонні подорожі. Ніхто не може з певністю заздалегідь ґарантувати успіх чи неуспіх такої акції, так як ніхто не ґарантував Колумбові при його від'їзді з Еспанії, що він відкриє новий континент. Кожна революційна дія має в собі елементи непевности й можливості невдачі, а хто боїться тих елементів, тоді йому нічого займатися революцією Ми можемо бути певні лише одного факту, а саме: кожна невміло підготована і невдало переведена дія закінчиться невдачею. Отже йдеться тільки про те, щоб і наш протинаступ на совєтський культурний обмін належно підготувати й повести.

Уміння плянувати з перспективи сучасного й майбутнього, прокладати нові шляхи до мети і, зберігши здорові життьові принципи, перерізати, коли треба, пуповину віджилого, є передумовою здорового творчого росту кожного людського організму, кожної суспільної організації, а зокрема революційного руху, який має на меті творення нового на руїнах старого. Саме на цих заложеннях виріс Український Націоналістичний Рух і ОУН у минулому. Постанови IV Великого Збору виявляють бажання Українського Націоналістичного Руху і його проводу далі продовжувати цю революційність дії. Якщо це бажання стане дійсністю, якщо ОУН зуміє надати і своїй праці і політичній дії всієї еміґрації тон чіткої і цілеспрямованої акції під кутом великого майбутнього, вона виконає завдання призначене їй її творцями.

* * *

Лев Биковський

С. І. ГОЛЬДЕЛЬМАН ЯК НАУКОВЕЦЬ

(Інформаційний нарис)

Професор д-р Соломон І. Гольдельман (С. Г.), відомий жидівсько-український громадсько-політичний діяч доби новітньої української державности 1917-20 рр. член Української Центральної Ради, міністр УНР, заслужений професор українських і жидівських високих шкіл та речник

цією церкви в УРСР; акція ця увінчалася сповидним успіхом, коли т. зв. «Київський Собор« (фактично нарада духівництва та мирян Екзархату), що відбувся в Києві у вересні 1922 р., заявився в принципі за «канонічною» автокефалією «добровільною» українізацією Церкви та «широкою соборноправністю»[33]. Коли ж Патріярх Тихон та російський єпископат відмовились піти назустріч побажанням «Київського Собору»[34]), Булдовський (в міжчасі, 1923 р., хіротонізований на єпископа лубенського) зірвав з Патріяршою Церквою восени 1924 та очолив т. зв. «Лубенський розкол»[35]). В 1925 р. Булдовський, враз з чотирьома другими «канонічними» українськими єпископами — прилукським єп. Сергієм (Лабунцевим)[36], катеринославським архиєп. Іоаннікієм (Соколовським)[37], вінницьким єп. Павлом (Погорілком)[38], та чернігівським вікарієм Сергієм — зформували «на базі рішень Київського Собору 1922 р.» — «канонічну» українську автокефальну церкву під назвою «Соборно-Єпископська Церква»[39]) Радянська влада, яка вбачала у цій новій церковній групі ще один засіб для розбиття як УАПЦ,так і Патріяршої Церкви, швидко леґалізувала ґрупу єп. Булдовського і якийсь час фаворизувала її нарівні з обновленцями[40]). «Соборно-Єпископська Церква» здобула на якийсь час кілька сотень парафій, зокрема коштом Екзархату та УАПЦ, особливо у полтавській. катеринославський, вінницький, харківський та донецькій округах[41]).

Але з«нормалізацією» стосунків між Московською Патріярхією та режимом в 1927 р. та пізнішим загостренням антирелігіної кампанії, група єп. Булдовського втратила силу, як через відхід її парафій до інших «орієнтацій» (в тому й УАПЦ[42]) так і через адміністративні репресії. За дуже скупими даними про цю церковну організацію, єп. Булдовський мусів перенести з часом свій осідок до Харкова, а згодом поселився в Луганську (Ворошиловграді). Після того як там закрито більшовиками його останню церкву в 1937 р., він перебрався до Харкова, де у вимушеній відставці дожив до приходу німців в 1941 р.[43]).

У воєнний період, вже як митрополит харківський і полтавський, він відбудував церковне життя на Лівобережжі, об'єднуючи під своїм керівництвом кількасот парафій[44]). У 1942 р. він приєднався до новоорганізованої УАПЦ під керівництвом архиеп. Полікарпа (Сікорського).

Большевицькі методи боротьби з релігією

Приступивши в 1929 р. до генерального наступу на релігію в СРСР, большевики мобілізували для антирелігійної боротьби в Україні увесь партійно-державний апарат та т. зв. «безпартійні» масові організації, координуючи їхні дії «у всесоюзному масштабі» — у секре-

жидівсько-української конструктивної співпраці недавно збагатив українське історичне й соціологічно-політичне письменство своєю новою розвідкою про: ЖИДІВСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ АВТОНОМІЮ НА УКРАЇНІ (1917-1920). Мюнхен 1963, 4°, 108 ст., вид. «Інституту для вивчення СССР». Досліди і Матеріяли. Серія II, ч.86[1]).

Згадана праця проф. С. Ґольдельмана, автора багатьох наукових і публіцистичних творів, символічно завершила 50-ліття його плідної та цінної наукової діяльности (1913-1963).

Це дає нам нагоду, в зв'язку з 80 літтям Достойного Автора у грудні 1965 року, сказати трохи ширше про нього як **науковця.**

З власного вислову проф. С. Ґольдельмана відомо що: «...економіка й соціологія являються єдиними царинами науки, до яких він має інтерес...» Тому його наукову діяльність слід розглядати головно в цих двох аспектах, а про його цінну діяльність з інших ділянок науки покищо не будемо згадувати.

Як **економіст** проф. С. Ґольдельман виявив себе впродовж життя головно у трьох періодах: київському, подєбрадському й єрусалимському.

У київському (1913-18) — проф. С. Ґольдельман опублікував, поза фаховими причинками по часописах, дві поважні праці: 1. НІМЕЦЬКЕ ЗБІЖЖЯ НА РОСІЙСЬКИХ РИНКАХ, економічно-політичну розвідку, в рос. мові, Київ, 1913, та 2. СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКЕ МАШИНОБУДІВНИЦТВО Й МИТНА ПОЛІТИКА, також у рос. мові, Київ, 1915.

У подєбрадському (1922-38) проф. С. Ґольдельман, використовуючи найновішу (тоді) **світову літературу** предмета, написав капітальну теоретичну працю про ТЕОРІЮ АКЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА, Подєбради, 1925, 4°,біля 400 ст. (в машинописі), укр. мовою. За цю працю отримав звання професора Української Господарської Академії в Чехословаччині.

Витяг з цієї інавґураційної праці п. з. НАРИС ПО ТЕОРІЇ АКЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА автор опублікував в «Науковому Збірнику» УГА, т.І, Подєбради, 1927, укр. мовою.

Поза тим, впродовж професорування на Економічно-Кооперативному Факультеті УГА, уклав два високошкільних підручники, які видало «Вид. Т-во при УГА»: 1. ЕКОНОМІЯ

таріяті ЦК ВКП(б), а в УРСР — в секретаріяті КП(б)У. До цієї акції залучено, зокрема, такі установи й організації:

1) Відділ Аґітації й Пропаґанди ЦК КП(б)У, а через нього пресу, радіо та кадри лекторів і аґітаторів;
2) Постійну комісію для справ культів при ВУЦВК, Наркомати Юстиції й Освіти та ҐПУ-НКВД;
3) Комсомол, піонерську організацію та профспілки,
4) Спілку Войовничих Безвірників України (СВБУ)

У першій фазі антирелігійного наступу (в рр. 1929-30) основний наголос ставлено на т. зв. «адміністративні» заходи — арешти й депортації «контр-революційних» єпископів,священиків та найбільш активних мирян (зокрема в рядах УАПЦ), вимушені поліцією «зречення» сану й релігії серед духівництва, закривання церков «на вимогу трудящих» та розв,язування (під закидом «антирадянської діяльности» чи «порушення законодавства про культи») як цілих церковних організацій (УАПЦ) так і місцевих релігійних громад («п'ятдесяток»), як теж здіймання дзвонів з церков (на індустріялізацію») та нищення ікон, хрестів і т. п. Антирелігійна пропаґанда у цей період набрала особливо вульгарних прикмет, концентруючись на розкриванні» «церковної контрреволюції» та «релігійного обману», на застрашуванні й висміюванні «попів» і віруючих.

Чергова фаза антирелігійної кампанії (роки 1930-36) характеризується застосуванням передусім посередніх, хоч не менш нищівних, засобів боротьби. Парафії та «служителів культу» влада обкладає величезними податками, різними примусовими платіжами й адміністративними обмеженнями, які ожебрачують духівництво й членів «п'ятдесяток» та приневолюють чимраз більше місцевих релігійних громад «самоліквідуватися» Мешканеві обмеження й відмова харчових пайків для священства (як «нетрудового елементу») та «паспортизація» внеможливлюють діяльність чим раз більшого відсотку духівництва по містах (хіба що по передмістях та цвинтарях), а по селах багато «служителів культу» паде жертвою колективізації та «ліквідації куркуля, як кляси». З удержавленням майже всіх професій та із зростаючим поліційним наглядом над населенням відвідування церков стає рисковним для інтеліґенції, урядовців та студіюючої молоді; селянство, прості робітники, «лишенці», старша ґенерація, зокр. жінки залишаються ядром ще діючих релігійних громад. Після партійної «критики» й «самокритики» перекручень і «лівацьких заскоків» під час «штурму неба» в 1929-30 рр., антирелігійна пропаґанда в наступні роки бере курс на т. зв. «науковий атеїзм», критику «релігійної ідеології» та поширювання «марксистсько-ленінських» поглядів. В ці роки швидко

Й ПОЛІТИКА ПРОМИСЛОВОСТИ, Подєбради, 1928, 8⁰, VIII+364 ст., та 2. МІЖНАРОДНЯ ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА. Вип. I. Подєбради, 1924, 8⁰, 256 ст. Обидві праці, в літограф. виконанні, були першими того роду в українській економічній літературі Вони й сьогодні є єдиними посібниками для українських високих шкіл з ділянки економічної політики[2]).

Одночасно проф. С. Ґольдельман публікував різні причинки з царини економіки в подєбрадських і празьких періодиках, укр., рос. і нім. мовами.

В єрусалимському (1939-1935) — поза поточною навчально-освітньою працею в заснованому ним «Інституті для сіоністичної освіти» (1940-1960), проф. С. Ґольдельман опублікував розвідку про ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ ДЕРЖАВИ ІЗРАЕЛЬ, Єрусалим 1953, 16⁰, 32 ст., в англ. та гебрейській мовах, оперту на джерельному статистичному матеріялі[3]).

Одночасно, впродовж цього періоду, написав інші, меншого розміру, економічні причинки в гебрейській мові, розпорошені по ізраельських часописах.

Говорячи про проф. С. Ґольдельмана як **соціолога**, поза дрібними, але цінними його розвідками, поокремими брошурками й статтями по укр., рос., жид. та німецьких часописах, згадаємо тут тільки головніші:

ЛИСТИ ЖИДІВСЬКОГО СОЦІЯЛДЕМОКРАТА ПРО УКРАЇНУ, Відень. 1921, 8⁰, 80 ст., у трьох едиціях: укр., жид. та німецькій. Твір не тільки прикладового, але й теоретично-соціологічного- націологічного характеру. — «..Необхідність ті «Листи» ...«опублікувати була в тому — пише проф. С. Ґольдельман, — що автор, прибувши восени 1920 р. до Відня, натрапив на ворожі настрої як у жидівських, так і загальних середовищах закордоном до українських національно-державних аспірацій. Як жидівські національні, так загальні соціялістичні кола знаходились повністю підо впливом вістей про хвилю погромів у добу війни Директорії УНР проти московського збройного нападу на Україну. У тих колах не було жадної уяви про налагодження жидівсько-українських відносин у кам'янецьку добу УНР та нові, проукраїнські настрої жидівського населення й тому трикутнику української державности. Одиноким зав-

зростає членство СВБУ, з 215,000 в 1929 р. до 1.5 міліона в 1931 р.[45]), не враховуючи т. зв. «юних безвірників», яких число зросло з 20,000 в 1930 р. до 6000,000 в 1931 році[46]). Зростає теж число та тираж антирелігійних видань, збільшується кількість антирелігійних семинарів та курсів; Володимирський Собор у Києві перетворює влада на «Всеукраїнський» антирелігійний музей, а в Києво-Печерській Лаврі, з якої в 1930 р. виселено останніх монахів, організують «музейний городок» ВУАН одним із завдань якого стає «науково-атеїстична» пропаґанда. В рр. 1934-36 позначається однак спад у динаміці антирелігійної кампанії, на що складається як мобілізація партійно-державного апарату та «масових організацій» на виконання завдань другої пятирічки, так і офіційний оптимізм, мовляв «релігія відумирає в СРСР» і зайво витрачувати на боротьбу з нею стільки людських і матеріяльних ресурсів. Діяльність СВБУ режим чимраз більше спрямовує на «ударницьку» виробничу роботу, число «безвірників» (більшість з членства СВБУ і так було «паперового типу») швидко маліє; в 1937 р. в рядах СВБУ залишається всього 243,541 чоловік[47]) .В 1935 р. перестав виходити орган СВБУ «Безвірник»[48]).

На половину 30-тих років припадає плянове знищення режимом низки стародавніх українських церков — шедеврів українського мистецтва. В пляні «реконструкції» Києва, виготовленому в 1933 р. урядовою комісією на чолі з головою «Всеукраїнського» ГПУ В. Баліцким, руйнують Миколаївський Собор — видатний пам'ятник «українського барокко»[49]). В 1934 р. влада приймає новий плян створення комплексу державно-партійних будинків у серці старого Києва, при чому передбачується знищення низки найстарших українських церков. Лише протести українських та чужинецьких науковців та мистецтвознавців врятували від руйнації Софійський Собор, але проте жертвою московсько-большевицького вандалізму падуть в рр. 1934-35 Золотоверхий Михайлівський Монастир з XI-XII ст., Успенський Собор з XII ст., мазепинський Богоявленський Собор із сусіднім Братським Монастирем та десять інших видатних київських храмів, не враховуючи низки інших менш цінних з історично-архітектурного погляду церков[51]). Одночасно зруйновано низку релігійних пам'ятників та цвинтарів, в тому й найвидатніший — біля Аскольдової Могили, де влаштовують «Парки культури й відпочинку»[52]). З церков, монастирів та гробів безслідно пропадають дорогоцінні речі музейного характеру за якими особливо «полює» НКВД. Хвиля нищення пам'яток української історії й мистецтва прокочується по Україні й жертвами її падуть, м. ін., Миколаївський Собор у Харкові, Успенський в Полтаві, низка монастирів

данням опублікування «Листів«... було дати правдивий малюнок подій на Україні у ту директоріяльну добу. «Листи...» справді ту мету досягли. Аж у такій мірі, що партія автора (Поалей-Ціон), яка не ховалась спочатку зі своєю неґацією до активної та ініціятивної політики автора у налагодженню українсько-жидівських відносин, тепер, підо впливом тієї інформації, запропонувала на міжнародню соціялістичну конференцію, котра у той час зібралась у Відні, внесок прихильний до національно-визвольних змагань в Україні...»[4]). Поява того твору була визначною подією не тільки у той час. Він не втратить свого значення, мабуть, упродовж десятиліть[5]).

Другий, не менш важливий, соціологічний твір проф. С. Ґольдельмана мав назву: ЧИ РОЗВ'ЯЗУЄ КОМУНІЗМ ЖИДІВСЬКЕ ПИТАННЯ? Прага-Відень, 1937, 8⁰, 296 ст., в нім. мові. То був збірник соціологічних викладів проф. Ґольдельмана впродовж 1930-36 рр. по жидівських осередках Чехословаччини, в тому числі й на Карпатській Україні. Він був реакцією на тодішню шалену комуністичну пропаґанду серед жидівської молоді у цілій Европі. У цьому соціологічному трактаті проф. С. Ґольдельман установив закономірності діяспорної економіки взагалі, а жидівської зокрема. Ці тези були оригінальним винаходом проф. С.Ґольдельмана.

Третім твором соціологічної групи треба вважати: ЗРАЗКИ ЖИТТЯ ЕТНІЧНОЇ МЕНШОСТИ. Ця статистично-соціологічна розвідка, в зв'язку з попередньою працею про закономірності в існуванні національних меншостей (на прикладі жидівської меншости) опублікована в англомовних «Аналах УВАН», в Нью-Йорку 1959 року[6]).

Четвертою і умовно останньою в групі історично-соціологічних і націологічних праць проф. С. Ґольдельмана є згадана на вступі його розвідка про ЖИДІВСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ АВТОНОМІЮ НА УКРАЇНІ (1917-1920 рр.,), Мюнхен, 1963,в укр. мові.

«...Ця праця, — пише у вищезгаданому своєму листі проф. С. Ґольдельман, — була спочатку замовлена для збірника у жид. мові — їдіш «Спілки укр. жидів в ЗДА» п. з. ЖИДИ В УКРАЇНІ, у котрому вона й появилася в 1961 році. Лише редакція збірника

козацької доби та велика кількість сільських церков, в тому й дорогоцінні зразки дерев'яного церковного будівництва[53]).

В третій. найбільш трагічній фазі антирелігійної кампанії, що припадає на роки «єжовщини» (1937-38), основну ролю відограють адміністративно-поліційні установи — НКВД, міліція, прокуратура; у ці роки масового терору закрито майже всі церкви в Україні, арештовано й розстріляно або заслано в концтабори майже усіх єпископів та тисячі священиків і десятки тисяч членів «п'ятдесяток». «Науково-атеїстичну» пропаґанду зведено до нагінки за «церковниками й сектантами» — «аґентами чужоземних розвідок», а церковно-релігійну діяльність утотожнено з «підривною», «антирадянською» роботою. У цій стадії протирелігійної боротьби СВБУ вже не відограла поважної ролі. Парадоксально, влітку й восени 1937 р. чистка охопила й керівні кадри «безвірників» в Україні, на чолі з Ігнатюком та Григорієвим, яких враз із низкою їхніх співробітників «викрито» й ліквідовано як «ворогів народу»[54]).

Після кривавої купелі «єжовщини» на території УРСР вже не залишилось організованих форм православного церковного життя. Кілька, може кільканадцять, ще відкритих церков на передмістях міст та ізольованих селах або формально підпорядкувались Московській Патріярхії (в якої осталось в 1939 р. всього чотирьох діючих єпископів, включно з патріяршим «блюстітелем» митрополітом Сергієм, усі на території РСФСР), або залишились поза всякою юрисдикцією. Ще леґально діючих священиків чимало вірних запідозрювало в співпраці з НКВД. Релігійне життя загнано в підземелля: тут і там ще потайки збиралися в приватних житлах віруючі для спільних молитов чи служб, правлених мандрівними священиками — «нелеґалами». Проте, не зважаючи на довголітню антирелігійну пропаґанду, не зважаючи на позбавлення вірних усіх можливостей леґальної релігійної практики большевикам не вдалося знищити релігійних вірувань в широких народних масах, зокрема серед селянства. З відступом большевиків з України в 1941 р., не зважаючи на важкі умовини німецької окупації, ці віруючі спонтанно приступили до відбудови церковно-релігійного життя.

НОТАТКИ

29. Там же, ст. 126.
30. Там же, ст. 206; Журнал Московской Патриархии, ч. 4 (1943), ст. 22-23.
31. Войовничий атеїст, ч. 6 (1962), ст. 20.
32. Липківський, Історія УПЦ. ст. 125.
33. Голос Православной Украины ч. 3 (1925), ст. 3-5. Згадана нарада відбулася замість заповідженого собору Патріяршої Цер-

скоротила рукопис на третину. Тоді проф. С. Ґольдельман переклав первісний, повний текст, на українську мову і навесні 1960 року послав його Українському Відділові мюнхенського «Інституту для вивчення СССР», Але справа видання затяглася аж до кінця 1963 року...»

У цій монографії проф. С.Ґольдельман поставив собі завдання довести до відома загальної опінії, не лише української чи жидівської, відомість про позитивні-конструктивні дії української політики,бож донині світ чув у зв'язку зі становищем жидів на Україні тільки про погроми..

Твір подібний своїм наставленням і змістом до попередніх праць проф. С. Ґольдельмана — ЛИСТІВ ПРО УКРАЇНУ, з 1921 р. та ЧИ РОЗВ'ЯЗУЄ КОМУНІЗМ ЖИДІВСЬКЕ ПИТАННЯ, виданий 1937 р.

На жаль, ця вельми важлива й далекосяглого (для політики й науки) значення праця проф. С.Ґольдельмана видана була, з невідомих нам причин, в занадто скромній шаті, чомусь циклостилево, для обмеженого кола науковців,скупчених переважно біля Інституту та для нечислених дослідників поза ним.

Розвідка своїм змістом є куди більше, ніж подає її титул, тобто справа жидівської автономії. Цей твір є також і соціологічною аналізою української революції на тлі міжнаціональних взаємовідносин на Україні в добу 1917-20 рр. Це також спроба зазнайомити українське суспільство з жидівським життям і його проблемами. Це куди більше за історично-документарний твір або мемуари проф. С Ґольдельмана, але добре їх замінює Твір написаний у найвищій мірі об'єктивно: усе позитивне і все неґативне, що діяло в ту добу в обох суспільствах (укр. і жид.), однаковою мірою аналізовано й оцінено.

Проф. д-р П. Феденко, заходами якого цей твір проф. С. Ґольдельмана побачив світ, пише у вступі, що: «... тільки проф. С. Ґольдельман, ніхто інший, міг цю працю написати!..»

Сам автор дивиться на цю свою соціологічно-політичного характеру монографію як: «...на останню послугу ідеалові дружнього співіснування жидівського і українського народів, а також як на його останній внесок до арсеналу визвольної боротьби укра-

кви (Екзархату) в Україні, який в останній хвилині заборонено владою (звідси назва «Київський Собор»). Як скоро виявилось, цей «Собор» з його «автокефалією» являвся тактичним маневром російського єпископату, який із арештом Тихона та нагінкою на його сторонників надіявся таким способом відмежуватись від московського Вищого Церковного Управління, що його тимчасово опанувала «Жива Церква».

34. Гл. резолюція єпископів, там же, ст. 5. Гл. Голос Православной Украины, ч. 1-2 (1925), ст. 7.

35. Там же.

36. Геєр, тв., ст. 91; Польський, цит. тв., т. II, ст. 41-43.

37. Український Православний Благовісник, ч. I, (1926), ст. 9 Соколовський, який зірвав з УАПЦ на Соборі 1921 р., був вкоротці хіротонізований Патр. Церквою; в 1923 р. він зорганізував свою «незалежну» групу на Катеринославщині (т. зв. «Іоанніківщина») Гл. Липківський, Історія УПЦ, ст. 126.

38. Погорілко, один із провідних діячів українського автокефального руху в рр. 1917-21, теж зірвав з УАПЦ у зв'язку з «соборною висвятою» єпископату на Соборі 1921 р. В 1923 р. став він обновленським єпископом на Поділлі, де йому вдалося відколоти певну кількість нарафій і від УАПЦ, зокр. коли він вкоротці створив свою незалежну організацію, славнозвісне «Братське Об'єднання Українських Православних Парафій Автокефальної Церкви». У цей час большевицька влада сприяла як «іоанніківщині» так і «погорілковщині» в надії на дальше розбиття та деморалізацію Православної Церкви в Україні. Гл. Липківський. Історія УПЦ, ст. 33-34, 124-126, та Український Православний Благовістник, ч.1(1926),ст.9.

39. Там же.

40. Липківський, Історія УПЦ, ст. 125.

41. Геєр, цит. тв., ст. 91.

42. Липківський, Історія УПЦ, ст. 126.

43. Геєр, цит. тв., ст. 92.

44. Архів Митрополії УАПЦ, Карльсруге, Німеччина.

45. Антирелигиозник, ч. 8, 1931, ст. 101.

46. Там же; Безвірник, ч. 8 1930, ст. 42.

47. Антирелигиозник, ч. 3, 1938, ст. 56.

48. Журнал відновлено аж в 1937 р.Остаточно закрито його з вибухом війни в 1941 р.

49. Б. Микорский. Разрушение культурно-исторических памятников в Киеве в 1934-1936 годах (Мюнхен, 1951), ст. 5-6.

50. Там же.

51. Там же, ст. 6-13.

52. Там же, ст. 14-15.

53. М. Явдась, Українська Автокефальна Православна Церква, ст. 103-105.

54) *M. A. Miller, "Bolshevik Persecution of the Orthodox Church in the Ukraine". Ukrainian Review, No 97, 1959, p. 18.*

55. Антирелигиозник, ч. 11, 1937, ст. 18-25.

(Кінець)

їнського народу...»

Важливим є,щоб українська наука, публіцистика та міродайні кола цю останню працю проф. С. Ґольдельмана не замовчали, а в інтересах українства як найширше її використали!..

Було б варто, щоб усі люди доброї волі в обох таборах (укр. і жид.) мобілізували ту публіцистику для найширшої популяризації й розповсюдження згаданої книжки проф. С. Ґольдельмана.

«...Її виховуюче значення для ширшого українського загалу, на думку проф. С. Ґольдельмана, неоціниме, а її користь політична для української справи, мабуть, ще більш велика. Але при умові, що українським установам вистачить розуму, об'єктивности і громадської мужности, щоб подбати про її видання у чужих мовах.»

Останньо довідуємося, що Український Публіцистично-Науковий Інститут в ЗДА приступив, в порозумінні з автором, до перекладу цієї його цінної праці на англійську мову. Вона має бути видана, правдоподібно, друком у 1966 році,в серії видань УПНІ[7]).

Кінчаючи нашу інформаційну замітку про проф. С.Ґольдельмана як науковця, слід підкреслити, що всі побіжно зреферовані тут і інші праці та розвідки проф. С. Ґольдельмана відзначаються високим науковим рівнем і вартістю. Вони запевнюють їхньому авторові довготривале ім'я в царині економічних, а особливо соціологічних наук.

1. Див. квартальник «Український Історик», Нью-Йорк, Мюнхен, чч. 1-2 (5-6), 1965, сторн. 85.
2. Б. Винар — Матеріяли до історії економічних дослідів на еміграції. Див. «Сучасність», Мюнхен, ч.1, за 1965 рік, сторн.93.

3) *Mueller, Otto (Title Hebru) — (Jerusalem 1952), 16⁰, 79 ps.*

4. З листа проф. С. Ґольдельмана до автора цих рядків з дня 16 липня 1964 р.
5. Цим, мабуть, пояснюється друге видання «Листів...» в Нью-Йорку 1964 року.

6 *"Patterns in the life of an ethnik minority". "The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the US", Vol. VII, 1959, No 1-2 (23-24) pages 1567-1585.*

7. Див. «Листи до Приятелів», Неварк, Н. Дж., чч. 5-6-7, за 1965рік, сторн. 75.

А. Кущинський

ГУЦУЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА 1918 РОКУ

Доля кожного поневоленого народу у великій мірі залежить від традицій, які зберігаються з покоління в покоління. Пам'ять про славне минуле, про самостійне державне життя, про героїчні вчинки та історичні заслуги й досягнення славних синів того народу з різних ділянок життя, а зокрема з політично-державного та культурного стримують його від асиміляції, в яку втягає його займанець окупант, як пануюча на час неволі нація. Виключно трудні умовини склалися для українського народу за доби перед Першою світовою війною. Український нарід, розділений після упадку своєї держави між кількома сусідами — Московщиною, Польщею, Мадярщиною і Румунією — позбавлений державної школи рідною мовою, в масі своїй почав забувати свою славну бувальщину, а до того ще утратив майже цілком свою провідну верству. Тому після І-ої світ. війни, в революційних 1917 - 19 рр. український нарід не мав сили або належного уміння творити своє державне життя соборно, а боровся за нього неодностайно, розпорошеними зусиллями. Але та боротьба за волю державну, що охопила, хоч і в роздріб, дослівно всі наші етнографічні землі і навіть колонії виселенців в Азії на Зеленому Клині і в Сірій Україні, відограла велике історичне значення. Це бо був час, який ще продовжується й тепер, — нашого історичного ренесансу.

На території українських Карпат першими завзятими самостійниками показали себе закарпатські гуцули околиці Ясіня - Рахів, випередивши своєю Гуцульською Республікою Карпатську Україну на 21 рік.

Географічне положення в пралісних горах Карпатах, сама дика природа не допускала тут широко розпаношуватись зайдам мадярам. Вони навіть назвали той край Мармарош Орсаг, що в перекладі означало Поганий Край, і таке психологічне відношення до того, гуцулами заселеного краю, зберігало його мешканців від скорішої асиміляції і від згубного забуття своїх традицій свого національного обличчя та духових скарбів.

Ось як оспівав Закарпаття славний поет Українського Відродження — Ол. Олесь:

«НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ»
Країна див! Далека мріє,
Зелена казка серед гір,
Де вітром дух наш вільний віє
На гори загнаний, як звір;
Прокидайтеся гори високі,
І фортеці будуйте міцні,
Розставляйте сторожі стоокі,
Роздавайте рожки голосні!...

Після Берестейського миру Австро - Угорщина котилася до свого кінця. Почалися революційні рухи народів, поневолених двоєдиною імперією, що була зліплена з цілого конґломерату різних народів. Не є нашою темою описувати ті події, що характеризували тодішній визвольний рух усього Закарпаття з його обласними народніми радами на західніх і центральних теренах Закарпаття та про створення Центральної Народньої Ради, що сталося на «Всенародніх Зборах угорських українців» 21 січня 1919 року в Хусті, що оголосила з'єднання Закарпаття з соборною Україною (чого зактично не сталося). Не будемо розповідати і про «Руську Народню Раду» в ЗДА в Скрентоні, на якій 23 липня 1918 р. закарпатські еміґранти голосуванням — 732 голоси «за» і «проти» 310 — висловились за прилучення Закарпаття до Чехословацької Республіки. Нашою темою є розповісти про східню частину Закарпаття, населену гуцулами, яка була в тих подіях далеко експансивніша.

Гуцули — як Довбушеві нащадки — взагалі активніше реагують на життєві обставини. Економічні недостачі, що постали в наслідок воєнного лихоліття включно з браком харчів, особливо гостро відчувалися в горах, де транспорт однією лише залізницею був дуже затруднений через військові події, що точилися саме в тій околиці. Загострились палкі невдоволення на жидів, що користаючи з тих обставин та поблажливого відношення до них мадярської адміністрації, перетворились у правдивих п'явок своїми торговельними операціями. Нарешті невгамований тиск і шикани самих мадярів, що панували над країною, — все це привело до зриву гуцульської палкої душі. В Ясіні почалось повстання, яке скоро поширилось на довколишні села; воно незабаром набрало характер національної революції. Те пов-

стання прекрасно описав у своєму романі «Гори говорять» Улас Самчук, що той твір написав на підставі живих спогадів, які він збирав у тій околиці від деяких провідних учасників, з яких згадаємо прізвища Юри Цокана, Гната Тулайдана, Німчука, Василя Клочурака братів Клемпушів та інших. Тим рухом свого часу зацікавились журналісти закордонного світу, на Гуцульщину потягнулись кореспонденти збирати відомості, фотографувати гуцулів, як якусь невідому доти екзотику. Той повстанський рух, який мадяри зневажливо називали «бунтом» проти державної влади, досяг апогею в проголошенні «Гуцульської Республіки», що сталося в Ясіню 8 листопада 1918 року, як вільної й незалежної від мадярів держави. На чолі її поставлено Президентом Клочурака та братів Клемпушів: Івана, Василя і Дмитра, як організаторів внутрішніх справ та збройних сил цієї меншої ніж Швайцарія, але вавзятої та гордо - войовничої держави. При цій нагоді згадемо, що ці ж провідні особи пізніше нерез 21 рік, коли повстала Карпатська Україна, появились на провідних становищах, а саме Степан Клочурак як міністер, а Дмитро Клемпуш як Головний Командант Карпатської Січі.

Як відгук тих рішучих подій, що це відбувалися на сході Закарпаття, Др. Михайло Бращайко, голова Центральної Народної Ради, скликав «Крайові Збори» представників східнього Закарпаття в Мармарошському Сіготі, які відбулися за участи гуцулів 18 грудня 1918 р. і одноголосно ухвалили відірватися від Мадярщини та скликати на 21 січня 1919 до Хусту «Загальний Собор усіх русинів живучих в Угоршині», що також відбувся і виніс ту ж саму постанову та ствердив волю закарпатських українців злучитися з соборною Україною.

Але тоді були дуже критичні часи і гуцули, роз'ятрені своїм бравурним повстанням, не могли чекати на, так би мовити, «парляментарне» розв'язання своєїс долі, долі своєї Республіки. Вони нетерпеливились, їх буйний характер кликав до чину. Бо в той час з півдня рушила мадярська комуністична гвардія Бела Куна, яку тиснули румуни, самі просуваючись в напрям Закарпаття та зазіхаючи на Закарпатську Гуцульщину — тоді Гуцульську Республіку, як на сусідню до них північну територію. З другого боку, з заходу положення ускладнювалось з Чехословаччиною, що мала свої аспірації. Вона ж бо чинила в інтенції ухвали й договору американських русинів з Масариком і своїм військом займала західнє Закарпаття.

Тому, що ні збори в Мармарошському Сіготі східнього Закарпаття, ні «Гуцульська Республіка» не мали в той час відповідної власної військової сили, то з Хусту було відправлено делеґацію в Станиславів до Генерального Секретаріяту Зах. Укр. Нар.Республіки просити помочі в тій тяжкій ситуації. Гуцулія в тій делеґації була заступлена енергійними представниками, а між ними Юра Цокан з Ясіня та Николай Кабалюк та Іван Баклажук з Квасів.

Але Ген. Секретаріят не хотів офіційно входити в конфлікт з румунами. Справу полагодили самі військовики. З Станиславова мав вийти відділ галицького війська в напрямі на Мукачів. Другу групу треба було створити на Галицькій Гуцульщині в Коломиї і вислати через Ворохту до Ясіні. Цю допомогу треба було вислати негайно, щоб захопити територію Закарпатської Гуцульщини раніш, ніж на те спроможуться румуни, які просувалися з боями проти Бела Кун в напрямі до Мармарош Сіготу...

На Свят Вечір 6. січня 1919 року в Окружній Команді в Коломиї в порядку «безумовно-довірочного» наказу було організовано військову групу. Командант групи поручник Др.Петро Зволинський дає потрібні вказівки четарям Евгену Поповецькому [1]), Юркові Циганюкові [2]) та Степанові Зибачинському і призначає виправу вже на слідуючий вечір. Вже завтра на перший день свята Різдва Христового мусять вони зайняти Ясіня. Там мають зформувати відділ добровольців гуцулів, кинутись на Мармарош Сиґіт і взявши його, злучитися із Станиславівською групою, що вийде на Мукачів. По всій залізничній лінії Ясіня - Сиґіт стоять червоні мадярські залоги, їх треба зліквідувати. Нарада закінчилась коло 2-гої години ночі з тим, що вже ранком 7. січня всі зійшлися в касарні 36 полку ім. гетьмана Івана Мазепи і приступили до виконання приготовань.

7. січня о годині 4-ій по полудні вже все готове. Коломийська група складається з трьох старшин, 6 підстаршин, 14 стрільців та двох ясінських гуцулів як провідників, разом 25 лицарів. Узброєння кожного: карабін, 50 набоїв, пістоль Штейєра та дві ручних гранати. Машинові кріси мали собі здобути від мадярів. Тимчасову команду над групою перебрав четар Зибачинський.

О 7-ій год. вечора простував відділ з касарні на двірець. Окрім них ніхто інший не знав, що і куди. Подальше від двірця, щоб ніхто не бачив, повлазили вони в товаровий ваґон, замкнулись і вже по кількох хвилинах причепив їх паротяг до кінця особобого потяга. Лиш єдин машиніст знав, який товар він везе на той

бік Карпат. Він же знав, що перед Ясіням він мав придержати потяг на кілька хвилин, щоб стрільці мали час вискочити з вагона. Там їх чекали ще три ясінські гуцули, що мали завести відділ під бараки-касарні, де знаходилась мадярська залога.

Евентуальна невдача цеї виправи помстилась би криваво на її учасниках. Кожен знав, що доля його залежить від рішучости й сприту його самого, і тому кожен був як залізний. Відвагу давала віра в справедливість своєї справи, а цю віру скріплювала надія на Божу поміч...

Ще не було 2-ої години по півночі, коли потяг припинив на хвилинку хід і всі учасники виправи повискакували. Четар Циганюк з чотирма стрільцями рушив слідом за потягом і захопив бюро руху й телефон на двірці Ясіня. Решта ж під проводом трьох місцевих гуцулів тихо просунулась селом до касарні мадярської залоги. Перед бараком касарні заскочили двох вартових і їх обезброїли. Потім стрільці вскочили в барак, який був слабо освітлений і розбіглися по залі, де глибоким сном спали червоні гонведи. Збою їхню захопили в прибічній кімнаті. Тому мадяри без жадного спротиву, піднявши руки, здалися в полон: 187 вояків на чолі з своїм капітаном. В руки українців дістались 260 рушниць, 4 скоростріли та поважна кількість муніції й ручних гранат, а до того ще й добрий провіянт. Так здійснились слова українського літопису: «Один бо хоробрий поженет сто, а од ста двигнеться тисяща»...

Четар Поповецький з 14 стрільцями й гуцулами стережуть полонених, а Зибачинський теж з гуцулами іде на двірець, де Циганюк зі своєю чвіркою зробив також усе, що було наказано. Начальника двірця вже заарештовано, а коло телеграфу й телефону працює його помічник, українець - наддніпрянець з полонених у світовій війні, про що мадярська влада не знала, бо він своє походження затаїв.

Світанок 8 січня 1918 р. Гуцули в Ясіні під проводом братів Клемпушів та Клочураків проголосили збройний наступ «Гуцульської Республіки» проти мадярів з ціллю зайняти Потисся аж до Сіготу. Вічськових добровольців формує Іван Клемпуш. Перший їх відділ — 32 озброєних гуцули в своїх чудових яскраво-кольорових одягах перебирають двірець і вивішують синьо - жовту коругов на шпилі будинку.

Того ж дня прибуває, зустрінутий військовою парадою як комендант поручник д-р П. Зволинський.

9 січня розпускають полонених.

10 січня з Косова прибуває сотня галицьких стрільців з двома скорострілами під командою поручника Миколи Саєвича (пізніше мого професора Української Господарської Академії в Подєбрадах ЧСР) та ще одна чота з Коломиї під проводом хорунжого Білецького. Прибуває поручник Воробець і перебирає тактичний провід дальшого наступу на Марморош Сигіт. З ним же прибув четар Герасимович для пропаганди національної свідомости з українськими книжками та часописами.

Спроба переговорів з мадярами про добровільне звільнення залізниці для заняття української території нашими військами не дала результатів. По такому Святославовому лицарському правилу — «Іду на Вас!», 14 січня виступив наш відділ вже в складі двох сотень, одного пробоєвого відділу при шести скорострілах оружно проти мадярів. Наступали потягом з тендером, оберненим наперед потяга з укріпленими на ньому скорострілами. А гостинцем, що йде попри залізницю над річкою Тисою проваллям між горами, рушив другий відділ. В шести кілометрах коло Кевелева сталася перша коротка боєва зустріч з мадярами. Вони лишили своїх ранених і вбитих та кількох полонених і втікли через Кваси до Рахова. В той же день наші гуцульські відділи захопили Кваси і Рахів, звідки мадяри відступили спішно двома ешелонами. Перестрілка велася недовго, так що над вечір Рахів був у наших руках. В той час туди прибувають з Коломиї під командою гуцула Гавтуняка дві польові гармати.

Залишивши в Рахові підхорунжого Н. Перга як команданта залоги, відділ 15 січня, занявши Трибушани і Великий Бичків, підсунувся під Марморош Сигіт. Там одержано відомості, що з другого боку, хоч ще далеко до того міста, румуни зводять бої з червоними мадярами, на яких тисли противні їм сили з двох боків: звідси гуцули, а з другого боку румуни.

Місто Мармарош Сигіт захопив наш відділ також легко. Мадярський комендант міста не чинив великого опору. Тут гуцульський відділ захопив 30 крісів та 3 скоростріли. На двірці гурток студентів українців зустрів нашу виправу співом «Ми гайдамаки». Під звуки військових трубок піднісся на шпилі двірця український прапор, який подарувала група коломийської інтелігенції, що вже довідалась про захоплення Ясіня і послала той презент вслід просуванню нашого війська «Гуцульської Республіки».

Провід групи перебирає поручник д-р Денис Маєр-Михальський. Український відділ розміщується в місті в касарнях та виставляє сторожу на двірці, в місті та в бік румунського наближення. Команда шукає дипломатичного зближення з Румунами. Румуни вступають з нами в телефонічні переговори і адьютант румунської бригади поручник Грам повідомляє, що на другий день висилаються з їхнього боку парляментарі для порозуміння в справі Сіґоту і взагалі відносно взаємин між румунськими й українськими військами. Тому нашим стежам наказано при наближенні румунів не стріляти.

Одначе вночі з 16-го та вдень 17-го румуни зрадливо оточили Сиґіт густими лавами свого війська і сильним обстрілом та багнетами нападом відняли Сиґіт, користаючись із своєї величезної кількісної переваги (ціла бригада проти проти наших кількох сотень). Захопивши місто, вони кольбами крісів добивали наших ранених та ще дужче знеславили себе мародерством-грабунком плащів і взуття з наших недобитків, що попали їм в полон. Кругом міста аж до замерзлої Тиси лежали трупи українських стрільців: гуцулів і галичан, що завзято бились, не даючись до смерти. Дорого заплатили закарпатські гуцули з галицькими стрільцями за цей наступ на Сиґіт: 60 убитих та 30 ранених. Це відношення в два рази більше убитих ніж ранених найяскравіще показує, як хоробро й завзято боронили свою честь наші войовничі герої. Тут упали за Гуцульську Республіку такі галицькі старшини: четар Євген Поповецький та підхорунжий Забадюк, правдоподібно також гуцули з прикарпатського боку. Полоненим же румуни закинули, що вони большевики, змішуючи, таким чином, наших вояків з тими мадярами, проти яких і ми і румуни наступали перед критичним днем і які утікли з-поміж двох огнів. Згаданим полоненим загрозили румуни розстрілом і страшенно знущались над ними протягом семи місяців, тримаючи їх інтернованими в Сібіу (Германштадт). Лише по довгих стараннях української влади в Станиславові тих полонених нарешті пощастило перевести через Дністер до Кам'янця Подільського на терени Наддніпрянської України.

В той же час, як сталася та подія в Сиготі, на нашу залогу, що лишалась в Рахові, напали мадяри, звільнені з полону або що розбіглись перед гуцульським наступом, а тепер скористались відсутністю більшого відділу українського війська в тім містечку. Вони ранили коменданта і двох стрільців, одного убили, а решту полонили та жорстоко розправились з місцевими гуцулами, які завзято боронились самі і заступались за стрілецьку залогу. Між ними впав у вуличнім бою сам староста Рахова гуцул Іван Попенко разом з іншими односельчанами. Його славу закарпатський поет Василь Ґренджа-Донський увічнив таким віршем: про всю ту епопею:

Смерть Івана Попенка

О, хто ж то Попенко?
Попенко, звичайний Гуцульщини син,
Попенко із крови повстанець один!
Він сином народу, що муки зазнав,
В ярмі, у неволі віками страждав.

О, хто то Попенко?..
Кругом небезпека, кругом вороги,
Мадярська держава і. . . земні боги.
Попенко ночами в околиці бродить,
Так віддано щиро за справою ходить!
Попенко відважний, Попенко герой!

І сіє він слово і гасло нове,
Що подихом волі розбурхало світ:
«Вставай мій народе, бо воля зове!
Вставайте до бою, порвіте кайдани,
У вільнії руки ви зброю беріть!
І вільнеє сонце засвітить над нами!

— Ох, гори камінні, промовте, скажіть:
Чи ж ми не страждали за тисячу літ?
Нас вішали, били, без суду стріляли,
Знущались над нами, в тюрми замикали.
Історія наша — то муки терпіння,
Багато говорять криваві листи...
Нам висохли очі, в журбі по камінню,
Ми сіяли сльози, садили хрести.

Гей, хлопці, молодці!
Не кидайте зброї, рушниць, ні набоїв,
Що з фронту чужого принесли домів!
Вона нам потрібна — Гуцульщину рідну
Захопимо нею із рук ворогів.
І стане наш нарід великий і славний,
Щасливим і вільним притоптаний край..
За рідную волю, за щастя народу,
Вставай, мій народе, до бою вставай!»

І нарід послухав, підняв боротьбу —
Криваву, завзяту, велику, святу —
На рідному фронті Гуцульщини цвіт.
Ще досі такеє ніде і не чули:
«Шляхотних» мадярів побили гуцули...
Боролися хлопці, здобули Сиґіт.

І дармо рубали — та змія живе!
І зрадою, підло сильніших зове.
Жорстокі румуни одного дня вранці
В нерівному бою розбили повстанців...
Закапані кров'ю стежки і дороги...
Немає рятунку, нема допомоги,
Багато із них полягло за народ!

Ще тільки Попенко тримає село,
Свої поважають і люблять його,
І старостування йому доручили.
Мадяри,ципцери його не любили
За волі бажання, за світлі думки.

О що за відвага! О що за герой!
Тривогу повстанців у дзвони голосить,
Печатка в кишені, в руках карабін,
Ворожі загни він кулями косить,
Стоїть у болоті, в снігу до колін. . .

По-лицарськи сміло воює, як лев!
У вуличних боях боронить село,
А мадяр надкрався і кулю сталеву
Післав з револьвера в гуцульське чоло.
Звалився повстанець на рідний загін
І випав у нього із рук карабін. . .

Така літературна патріотична пам'ятка лишилася і про те гуцульське повстання і про одного з героїв оборони «Гуцульської Республіки».

А друга помічна група галицького війська, що виступила в обхід території, зайнятої мадярами, успішно обсадила згідно з пляном Мукачів, а далі перед мадярською перевагою та довідавшись про невдачу Коломийської групи, з великими втратами повернулася в Галичину.

Докладніше про виправу галицьких стрільців 36-го полку імени гетьмана І. Мазепи з Коломиї зреферовано в спогадах Ст. Зибачинського в статті «Випад галицьких військ на Закарпаття» в «Літопису Червоної Калини» ч. 7-8 липень-серпень 1932 р., з якої і ми почасти користались для свого реферату.

«Гуцульська Республіка» в Ясіню ще довго змагалась та не давала спокою своєю партизанкою й несподіваними нападами на мадярів, а потім на румунів, що її на якийсь час окупували своїми відділами. Історик «Визвольної боротьби на Західніх українських землях» Сидір Ярославин твердить на ст. 101 цієї книжки,що Ясінська Гуцульська Республіка в горах втрималась і давала себе знати своїми войовничими виступами впродовж п'яти місяців. До того ж ще треба додати, що частина тих завзятих гуцулів Закарпаття перейшла до Української Галицької Армії і там мали свою сотню ясінських гуцулів, якою командував поручник Степан Клочурак, що в 1939 році був міністром Карпатської України.

На пам'ять про ті історичні події в Ясіні, в центрі села над річкою Чорною Тисою, перед будинком сільської управи збудовано було пам'ятник — гранітну колюмну з написом: «886 - 1896 — «Борітеся — поборете!» 8. XI. 1918 р.». Це згадка про тисячолітню минулу мадярську неволю, про день проголошення своєї держави Гуцульської Республіки та вираз програми на нове тисячоліття аж до повної перемоги.

А в 1939 р. на місці першої перемоги гуцулів над мадярами, коло залізничого двірця Ясіня, на видному на всі боки місці Карпатська гуцульська Січ збудувала руками січовичок і січовиків величавий пам'ятник з плитою на честь героям Гуцульської Республіки і постановила щороку урочисто святкувати день її проголошення, то є 8 листопада 1918 року і автор цього реферату мав честь бути присутнім на першому такому святкуванню в Ясіню 1938 року.

А тепер, в ці часи, коли кожного березня ми вшановуємо славу Карпатської України, є обов'язком чести і справедливости пом'янути і підкреслити заслуги та геройство закарпатських гуцулів, вони перші, ще за 21 рік перед постанням Карпатської України окропили своєю кров'ю ідею української суверенної державности.

Юрій Артюшенко

СССР У ТАКТИЧНОМУ ВІДСТУПІ

Від Редакції

Друкований нижче уривок із спогадів «Події й люди на моєму шляху боротьби за державу» заторкує вельми актуальну проблему, чому й містимо його, не чекаючи появи книжки, що є в друку. Спогади охоплюють період від березня 1917 року і аж до початку 1966 року.

1965 рік зокрема позначився поновним тактичним відступом СССР на відтинках її внутрішньої і зовнішньої політики.

Тому що це має для нас, українців, особливе значення, то я тут спинюся над деякими з тих проблем, що безпосередньо чи посередньо пов'язані із згаданим відступом і взагалі з теперішньою кризою в СССР.

У своїй брошурці — «На маргінесі книжки Юрія Смолича...» (Чікаґо, 1958) — автор цих рядків, між іншим, писав: «Під революцією треба розуміти, в першу чергу, духове усамостійнення народу та скинення з себе гіпнозу свого гнобителя». І далі, там же: «... за революцією іде державна дія, що спрямовує революцію в державні береги і виводить нарід на історичний шлях державної нації». В іншому ж місці тої брошурки я твердив: «... в близькому часі советсько-московський большевизм і світовий комунізм у розвоєвому процесі наберуть різних понять, що виключать себе взаємно».

Це сьогодні й є ті головні причини, що мали безпосередній чи посередній поштовх у зміні

політики СССР й в її тактичнім відвороті.

Проповідування злиття народів внутрі СССР в один совєтський нарід із рівночасним голошенням власнопідметности в діях для інших народів, що борються проти поневолюючих їх імперіялізмів, — це погоня за двома зайцями. Бо поневолених Москвою народів не задовольняє одне плятонічне бажання власної суверенної державности (яке від біди Москва ще б стерпіла), але чинно до неї прямують. А до того й голошені Москвою в зовнішній політиці національно-визвольні кличі повертаються, як той бумеранґ, назад до СССР і вдаряють в національне почуття українського й інших поневолених Москвою народів.

До того ж етнічні групи поневолених Москвою народів у країнах, в яких ще нема комуно-рабовласницької системи, належно інформують світ про долю своїх народів і про те, якою насправді є національна політика СССР.

Рівнож і кидані в світ облудні кличі «соціяльної справедливости» та вимоги для комуністів у некомуністичних державах свободи слова й критики тощо, повертаючись, викликають активне стремління (навіть у самої московської людности) мати насправді, а не в пропаґанді, те все у себе самих. Власне, в наслідок цього і з'явилися там у найбільш ідеологічно чутливій, а саме, в літературно-мистецькій ділянці такі ревізіоністичні та викривально-критичні постаті як Борис Пастернак, Солженіцин, Андрей Синявський, Юрій Деніель та ін. (зокрема Синявський і Деніель ув'язнені і віддані під суд).

Самозрозуміло, що Комуністична Партія СССР, яка собою уосібнює російський імперіялізм, не може допустити реформаторських думок навіть серед московської людности, а то головно через те, що їх не можна ж замкнути в границях одного народу, а поширення їх на багатонаціональну людність СССР, знівечило б у корені імперіяльну політику Комуністичної Партії СССР. Тому визволення самого московського народу від совєтської рабовласницької системи та від терору НКВД тісно пов'язане з національно - визвольними змаганнями інших народів СССР.

Суть совєтсько - московського большевизму сьогодні вже розуміє дехто з провідних комуністів західніх країн. Про це свідчить, між іншим, що протест проти арешту А. Синявського й Деніеля підписали, поруч світової слави письменників різних політичних переконань, також і визначні комуністи, як ось, напр., лідер шведської компартії.

В Україні гучним гомоном прозвучала волелюбна творчість Василя Симоненка, знайшовши великий відгук також серед української людности в розсіянні (діяспорі).

Майже водночас із цим Москва кинулась привертати старий стан і поборювати всякі нові реформаторські прояви. В Україні прогуло кілька грізних нот проти тих, хто став в обороні своєї рідної мови, української культури та власної національно-політичної особовости. Бо треба сказати, що потенціяльна сила українського народу, яку вже відчуває Москва, для совєтської імперії небезпечніша за всі зовнішні сили, в тому й сателітних держав. Зокрема щодо останніх, то Москва добре знає, що вони ще довго самі потребуватимуть СССР для вибореня собі на міжнародньому форумі відповідних позицій. Вони ще й тому не будуть небезпечними для СССР, що поза спільною з Москвою комуністичною поволокою національно вони розвиваються незалежно, мають усі свої повноцінні державні атрибути: армію, дипломатичне представництво в усіх державах світу, пошту і т. д., чого Україна позбавлена.

Українці, як і інші немосковські народи СССР, нічого доброго від Москви не можуть очікувати, крім хіба тільки використання її імені та людей з немосковськими прізвищами в своїй грі на міжнародньому форумі. Бож українська етнічна група в ЗДА чи в Канаді має можливість вільного розвитку української літературної мови, плекання національних традицій і релігійного життя, має свободу слова і преси та вільний розвиток рідної культури взагалі. Тим часом не секрет, що цього не має не тільки етнічна група в РСФСР, але й український нарід на своїх етнографічних землях.

Отже, стан України є відмінним від стану сателітних держав і з цеї відмінности випливає непримиренне становище українців до Комуністичної Партії СССР, як виразника російського імперіялізму. Це своє непримиренне становище українці засвідчили мільйонами жертв, включно з своєю національною провідною верствою — мозком українського народу. Та провідна верства знову виростає з глибин українського народу, щоб продовжити боротьбу за свою рідну культуру, соціяльну справедливість та за свої державні аспірації, підтримуючи цим самим аспірації й інших поневолених Москвою народів .Вже ця боротьба щораз збільшує кризу внутрішньої і зовнішньої політики СССР і щораз сильніше переконує людність СССР, у тім і московську, що теперішній режим СССР є **протинароднім.**

У вересні і в грудні 1965 року на пленумах ЦК КПСС було стверджено кризу в господарсько-економічній системі, зокрема на відтинку сільського господарства та індустрії. Через брак збіжжя довелося закупити пшеницю в ЗДА і Канаді. Водночас, щоб викликати в селян більше заінтересування у підвищенні сільсько-господарської продукції, дозволено посідання більших присадибних ділянок та навіть плянується, поруч колгоспів, більші селянські земельні наділи (парцелі). В індустрії ж, за теорією харківського проф. Лібермана, говориться про привернення стимулів індустрійного виробництва — прибуток, рентабельність, попит

ринку, премії і т. п.

Внутрішня криза тісно в'яжеться з зовнішньою кризою, що привела до відвороту з войовничих позицій на позиції коекзистенції з державами інших («капіталістичних») політичних систем та до лицемірного галасування і пропаґанди миру. Відворот на зовнішнім відтинку подиктований був ще й тим, що Москва надіється, що некомуністичний світ, в заміну за її відворот, допоможе СССР скріпитися внутрішньо, мовляв, як некомуністичний світ мовчазно схвалив національну політику Москви коли вона була сталінською, то ще швидше схвалить її тепер, як вона є ніби «ленінська».Москва при тім думає, що їй вдасться як то було раніш, зробивши тепер один крок взад, зробити пізніш два, а то й більше кроків уперед.

Та всі познаки є, що тепер Москва в цих своїх надіях заведеться, бо український нарід (як і інші поневолені народи СССР) поновно відроджує свій свободолюбивий дух, виплекує нові національно - визвольні сили та скріплює віру в те, що тільки власними зусиллями поневолені народи розвалять імперську в'язницю народів — СССР і на його просторах вдвигнуть новий світ, у якім усі свободолюбні народи творитимуть нове життя, основане на принципах взаємної пошани, державної власнопідметности. й солідарности.

Дозрівання і змужніння цього нового світу серед поневолених Москвою народів виявляють не тільки інтеліґенти, селяни - колгоспники й робітники, але й вояки совєтської армії в якій є багато українців, в тому й на високих командних посадах. Власне, у відгук на мою статтю — «Промовмо до вояків - українців со-в'єтської армії», що появилася в липні 1965 року в паризькім «Українськім Слові» та в журналі «Самостійна Україна», д-р О. Козловський в листі з 3 вересня 1965 р. пише: «Ваша стаття (відозва) має свій сенс якраз за сучасної ситуації. Російські меншевики випускали в Нью-Йорку свій партійний орган «Соціалістічеській Вестнік». Після смерти свого лідера Р. Абрамовича цей місячник припинив своє існування і тепер вони випускають його неперіодично, як збірник статтей на політичні теми. І ось у 3 числі цього збірника я натрапив на дуже цікаву статтю Северина Бялера під заголовком «Армия и власть в Советськом Союзе». Він там подає ревеляційні відомості про склад Армії; наприклад, що Вище Військове Командування становить собою соціяльну групу до 40 осіб і що майже половина є не москалі: 10 українців, по 2-3 білоруси, армяни, осетини і 1 жид. Обидва — міністер Малиновський і його перший заступник і начальник збройних сил Варшавського пакту Андрій Гречко — українці. Також українцями є заступники військового міністра і начальник повітряної оборони маршал Володимир Судець, заступник військового міністра і начальник інспекції збройних сил маршал Москаленко і перший заступник командувача повітряними силами маршал Сергій Руденко».

Тому ми глибоко віримо, що цей раз тактичний відворот СССР не врятує імперії і що як 1917 року Волинський, Преображенський та Ізмайловський (в більшості українські своїм національним складом) ґвардійські полки виступили в Петрограді й повалили московську імперію, так і нинішні, вояки - українці, скинувши гіпноз свого гнобителя, відновлять українську державну дію й привернуть потоптану Москвою суверенність Українській Народній Республіці.

Денис Ккітковський - Квітка

ПОЕМА ВЕЛИКОГО НАРОДУ

(Детройт, дня 10 листопада 1965 р.) Поему великого народу співають не тільки «недобитки», «скажені націоналісти», «запроданці Волстріту», як називає нас ворог Ладу Свободи, ворог дійсних, здорових визволених націоналізмів, але й ті, що там, на рідній землі, яку він хвилево тримає під своїм брудним чоботом. І там, в Україні, де український націоналізм заборонений кримінальним законом, як «повчає» нас д-р Андрій Білинський, нарід вірить у вічну, «метафізичну» Україну й складає оди на її славу й співає пісні любови для неї

Почавши щонайменше від Шевченка й аж по нинішній день мабуть ні одна нація в світі не оспівувала з такою любов'ю і з такою відданістю красу й славу своєї країни, як ми. Як Шевченко, що «розмовляв» з Україною, «літав до Неї на пораду» з далекого заслання, жив її славою і турбувався Її лихом, так і нинішні поети та письменники ставляться до Неї, як до живої істоти. І то так на еміґрації, як і на рідних землях. Якщо не явно на рідних землях, то вже Шевченком випробуваним «захалявним» способом...

От підчас писання цих рядків, припадково попало мені під руки число журнала Зарева «Смолоскип» за квітень 1964 р.. і там на першій стороні находжу таку поезію Василя Симоненка, молодого українського підсовєтського поета з Полтавщини, якого життя «увірва-

лося в грудні 1963 р., коли поетові сповнилось 28 років,» пише редакція «Смолоскипа»:

Україні

Коли крізь розпач випнуться надії
І забринять на вітрі степовім,
Я тоді твоїм ім'ям радію
І сумую іменем твоїм.
Коли грозує далеч неокрая
У передгроззі дикім і німім,
Я своїм ім'ям благословляю,
Проклинаю іменем твоїм.
Коли мечами злоба небо крає
І крушить твою вроду вікову,
Я тоді з твоїм ім'ям вмираю
І в твоєму імені живу!

***

Чорні від страждання мої ночі,
Білі від скорботи мої дні
Впали у твої свавільні очі
Пристрасні, глибокі і чудні.
Я тебе не можу обминути,
Я тебе не смію обійти.
Дай мені губами зачерпнути
Ніжної твоєї доброти.
Диких орд незлічені навали
Розтрощили пращури мої,
Щоб несла ти гордо і зухвало
Груди недоторкнені свої.
Щоб горіли маками долоні,
Щоб гуло моє серцебиття,
Щоб у твоїм соромливім лоні
Визрівало завтрашнє життя.
І моє прокляття очманіле
Упаде на тім'я дурням тим,
Хто твоє солодке грішне тіло
Оскверняє помислом гидким.
Стегна твої, губи і рамена,
Шия і вогонь тендітних рук -
Все в тобі прекрасне і священне,
Мамо моїх радощів і мук!

Такими явними, а найчастіше «захалявними» поезіями кишить Україна. Вони не завжди попадають на папір. Проте гимнами в честь і на славу України переповнені серця мільйонів українців - по всій земній кулі. І то в честь «метафізичної», вічної України! Тож чи може загинути, або чи має право гнути спину перед ворогом така могутня нація? Поему великого народу співають всі і всюди!

А ось недавно пошта принесла мені нові книжки з одами в честь України. Склали ці оди ті, що вже десятки років перебувають поза рідними землями та ті, що ніколи не бачили України, бо родилися вже поза її межами, але серця яких палають і далі вічним вогнем любови і відданости до неї. Вони люблять безмежно й тужать якраз за тією «метафізичною» Україною, яку дехто хоче змалювати нам як нереальну, бо мала б ніби вона бути випливом наших хоробливих мрій...

Ол. Неприцький - Грановський

Професора Олександра Неприцького - Грановського знаємо всі. Він приїхав до Америки ще малим хлопцем і своєю працею та своїми природними здібностями добився тут позиції визнаного науковим світом професора університету - науковця.

З цієї позиції, що давала йому престиж і матеріяльне забезпечення, він не будував тільки своє власне, особисте життя. Він будував у першу чергу нові замки, нові твердині для дальшого, невпинного наступу України в історичній боротьбі за її право на самостійне місце під сонцем. Він ціле своє життя присвятив службі Україні. І навіть тепер, на «відпочинку» він не відпочиває, але бере живу участь в українському громадсько - політичному житті. Листи д-ра Ол. Грановського до мене були і є одні з тих, що інспірують мене глибиною своєї думки та заохочують до дальшого писання беззастережною вірою в Україну. Це знак, що він і далі пильно слідкує за розвитком української думки.

Якраз довідуюся, що Ол. Неприцькому-Грановському вдалося переконати Університет Мінесоти створити спеціяльний Український Відділ при т. зв. Архіві Іміграції, куди він уже передав 113 великих пак своїх книжок, журналів, памфлетів, газет тощо і ще має біля 50 пак Це історичної ваги діло, бо майбутній український і неукраїнський дослідник матиме змогу в одному, науково втриманому осередку студіювати не тільки проблеми української іміграції, але й проблеми розвитку української думки, та взагалі найде багато матеріялу про Україну. Від нас залежатиме, щоб у майбутньому український відділ при Університеті Міннесоти став живим і творчим осередком студій українознавства. Подбаймо про те, щоб історичний крок проф. д-ра Олександра Грановського остався безсмертним пам'ятником не так для нього, як для України, яку він так безмежно любить і для якої ціле своє життя працював - і ще працює.

Але ще більше. Він і далі пише й навіть публікує свої писання. А в його писаннях перше місце займає його найбільша любов - **Україна.** «Метафізична», вічна, безсмертна Україна. Бо якраз ця вічна Україна непокоїла й непокоїть його душу. І так як колись Шевченкові ввижалися чубаті козаки підчас його студій в Академії малярства та спонукали його писати вір-

ші, так і нашому професорові Грановському не рідко підчас його лябораторних дослідів ввижалися вічний **Дніпро, Чорне море, степи** - символи безмежної України.

Найновіша збірка його поезій - 7 - ма з черги - п. н. «Сни зруйнованого замку» також переповнена піснями про Україну й вірою в її історичне призначення.

«Неспокійне Чорне Море, -
Плещуть хвилі в береги.
Буйну силу у простори
Вітер гонить навкруги.
Чути в ньому спів ліричний
В шумі вередливих вод
І літопис історичних
Ще не списаних пригод.
А пригод було чимало,
Брались жертви залюбки, -
В байдаках колись, бувало,
Крили море козаками.
Плеще море чарівничо,
Стало стежить береги,
Щоб степів на пограниччі
Не здобули вороги.....»

А свою довшу поему п. н. «Сни зруйнованого замку», присвячену «тим, що боролися за волю і національну незалежність України», поет закінчує такими словами віри в Україну:

«Хоч замки в звалищах - не знищений народ!
Надбань віків, краси душі він не забуде
І за святі діла не жде він нагород, -
В могутній силі він навіки жити буде.
І в ці часи байдужности — оповідай
Про наше славне давнє, про старі руїни,
Твори нові легенди і за волю дай
Життя із вірою в прийдешню Україну!»

***

Михайло Шарик

В іншому кутку земної кулі колишньому воякові українських армій, Михайлові Шарикові, також згонить сон з очей турбота за долю «метафізичної» України. Його душа співає славу їй, його серце вірить у неї. Канадський добробут не заглушив голосу любови й віри його доброго українського серця. Михайло Шарик, чільний діяч Українського Національного Об'єднання в Канаді, постійний мешканець м. Ст. Кетерінс, прислав мені збірку своїх поезій п. н. «Розсипані перли» з таким поясненням: «Зміст цієї книжечки є скромний, такий, як і моя душа, колись скромного вояка обох наших армій, що **якимсь чудом** (підкреслення моє - Д. К.) в душі залишився ним до нинішнього дня».

І якраз це «якесь чудо», яке не може собі виснити п. Шарик, і яке хоче вбити в нас дехто з наших «реально» думаючих, є якраз тією запорукою, що зміст поняття «Україна» ніколи не вичерпається фізичними потребами сучасної генерації українців, є рівночасно тією «метафізичною» силою, яка виведе, випровадить нас на широкі поля історії. Українська нація має виконати своє історичне призначення, і злочину зради допускаються ті, котрі намагаються збити нас із цього історичного шляху.

Я не є літературний критик, а навіть якщо б і був ним, то наведені в цих міркуваннях цитати з поезій деяких авторів не є для того, щоб дати їм літературну оцінку. Вони — ці поезії — служать тільки доказами **віри в Україну,** як позачасову історично - культурну вартість, мільйонів українців, розсіяних по всьому світі. Я цитую тільки кілька голосів, що припадково попали мені під руки. Ви самі найдете тисячі інших голосів — доказів на потвердження моєї тези.

Михайло Шарик видав свої поезії з двох мотивів: «щоб слава не пропала» та з тривоги за майбутнє своєї нації. Він хоче, щоб молоде покоління українців перебрало великі традиції батьків, плекало їх та вчилося на них продовжувати змаг за свободу й славу України. В своїх скромних віршах він співає про свою тугу за Україною:

«О краю мій!.. Сердешний краю,
Як тужу за Тобою!»

Оспівуючи героїчні вчинки з наших визвольних змагань у 1917 - 20 рр., він висловлює непохитну віру в велике призначення України. Одна з найважливіших запорук нашого світлого завтра — це єдність:

«Хай воскресне наша єдність!
І згоди заграва!
Тоді встане воля, слава!
Воскресне Держава!»

Повищий вірш не належить до найкращих, але він вірно висловлює думку, що до того часу, доки всі українські маленькі ручаї не зіллються в одну могутню ріку, доки всі наші сепаратні голоси не перетворяться в сильну симфонію — ураган, наші сподівання остаточної перемоги не здійсняться скоро. До великого діла треба великої сили. Щоб тягти наш історичний віз треба грубого, сильного мотузка, а не слабих ниток. Розпорошені — ми тендітні нитки, об'єднані — ми сильний мотузок.

***

Іван Панчук

У хвилині, коли «моя секретарка» переписувала ці «мої міркування», пошта зробила мені нову, велику несподіванку — принесла но-

вий доказ правильности мого твердження про **вічність, невмирущість України.** Цей новий доказ — прекрасна праця адвоката **Івана Панчука** в англійській мові, п. н. «Тестамент Шевченка». Повний наголовок книжки в англійській мові такий: «JOHN PANCHUK, SHEVCHENKO'S TESTAMENT, Svoboda Press, Jersey City — New York, 1965».
Книжка має 148 стор. набути її можна в адміністрації «Свободи».

Крім своєї наукової вартости, ця публікація — важлива тим, що її автор - українець роджений уже на еміґрації, і дотепер не займався такими писаннями. Іван Панчук, дуже здібний адвокат, відомий експерт з ділянки асекураційного права й практики, знаний українському громадянству в першу чергу з того, що був одним із «батьків - основоположників» Українського Конґресового Комітету та Злученого Українсько - Американського Допомогового Комітету (ЗУАДК), першим головою якого він був довгі роки. Менше відомий він - покищо! - українському громадянству з своїх дослідів про Буковину та поселення буковинців у Канаді. Хоч Іван Панчук ніколи не був на Буковині, але він, мабуть, краще знає деякі деталі про цю гарну частину України, як дехто, що родився і жив там. Покійні вже його батьки, особливо мама, вщепили синові любов до Буковини, як нероздільної частини великої України. Тому власне його перша праця є про Шевченка, а не про Федьковича чи Євгенію Ярошинську (яка навчала українського письма його маму). Автор навіть присвячує цю книжку своїй мамі й її учительці, бо від них і він навчився читати по - українськи. Та чи тільки читати ...? «Ця книжка, — читаємо в передмові, — є з вдячністю присвячена їй пам'яті та пам'яті її улюбленої учительки на Буковині, талановитої української письменниці Євгенії Ярошинської, яка відійшла з цього світу в своїй молодості в 1904 р.»

Благословенні хай будуть такі Мами й такі Вчительки, як ті, про яких з вдячністю згадує Син — Іван Панчук.

До знаменної книжки Івана Панчука «Тестамент Шевченка» ще поверну. Написана ця книжка з хистом доброго адвоката, з завданням розвіяти брехню і доказати правду про Україну і її найбільшого Сина американському читачеві.

***

Україна

Вся наша велика модерна література, від Шевченка почавши аж до нині, — тут і там — має одно мотто: **Україна.** А якщо так, то чи є ми нацією маніяків, психопатів, емоційно не «збалянсованих» людей? Чи ми справді нація без найменшого почуття реальности, нація, що живе хворобливими ілюзіями?Чи може ні, - мо, же ми нація, що віднайшла себе, що відчула в собі своє **історичне Я,** нація що побачила очима своєї душі своє велике призначення?.. Хто має рацію, звузивши питання до двох тільки людей останніх років, які зайняли рішуче й недвозначне становище до повищого питання: Орест Зибачинський і Андрій Білинський? Перший вірить в Україну й тому мотто нашої великої літератури «любіть Україну і вірте в неї» є для нього незаперечною ознакою не тільки живучости «української ідеї життя», але й наказом, бойовим кличем — Боріться за неї! В її імені тільки поборете!

Другий, Андрій Білинський, не вірить в Україну, тому для нього не тільки ціла плеяда українських поетів і письменників, журналістів і публіцистів, які вірили й вірять в Україну але й сам Шевченко є «клубком патріотичних емоцій», людьми без почуття дійсности, людьми, що задивлені в якусь ілюзорну химеру, в якусь «самостійну й соборну», не бачать (і тим самим занедбують) потреб і домагань кожночасної генерації конкретних людей... Тому він радить нам забути всякі наші мрії про «самостійну й соборну Україну», «стати на здоровий, реальний ґрунт «можливого й конкретного» — у відміну до «метафізичного» —, визнати «єдину й неділиму», особливо в її теперішній соціялістично - комуністичній формі й визнавши Маркса, цього «найбільшого гуманіста» за свого пророка, почати боротьбу (очевидно в рамках СССР і з Капіталом — Кораном Маркса в руках) за свободу людини, всякої людини. не української тільки. Боротьба за свободу людини, в тому й української, має вестися не з точки зору нації, як якоїсь «метафізичної» вартости, але з точки зору кожночасних потреб **кожночасної генерації, бо для** нього не існує, не має **української нації** в «метафізичному» значенні, зн. нації як духово-культурно- історичної вартости, в якій кожночасна ґенерація є тільки зв'язковим, складовим кільцем цілости.

Хто має рацію? Мені видається, що вже сама книжка Андрія Білинського «Світ і Ми» є повним запереченням його власної теорії. Бо **якщо дійсно не має української нації в духово** - історичному, чи як він каже «метафізичному» розумінні цього слова, то пощо писав він свою об'ємисту працю ?! Який глузд поборювати щось, що не існує, щось, що не є «універсальне», щось, що не має шансів на повне

виявлення себе? Як реальний політик і щирий, чесний українець — чому не залишився він на рідних землях боротися за «конкретні», щоденні справи сучасної генерації українців: за свободу української - і неукраїнської людини, за право цієї людини на рідну мову, на рідну літературу тощо, — в рамках «універсальної» ідеї ?! Чи дійсно думає він, що виконує почесну, корисну й доброзичливу роботу на еміґрації, пишучи книжки проти тих українців, що вірять в Україну і вважають своїм почесним завданням підіймати принаймні свій вільний голос в ім'я своєї віри в Україну?

З другого боку, коли ми подумаємо й приглянемося українській нації ближче і порівняємо її стан не аж за часів Шевченка, але підчас наших визвольних змагань у 1917-20 рр. з сьогоднішнім станом, то мусимо ствердити, що в 1917 - 20 рр. це був велетень, з наявністю і дією якого мусять числитися і вороги і приятелі. **Ми є!** Розсварені, часом роз'єднані, але є! І важливі при цьому два моменти: є незаперечним фактом, що за останніх несповна 50 років ми сильно виросли: з «культурницької» нації — ми стали **державницькою нацією.** І друге: наше «розбиття» має вже тільки **внутрішній характер.** Ми не сперечаємося вже за те — має Україна мати територіяльну чи тільки культурну автономію в рамках чужої держави; ми навіть не сперечаємось уже за те, чи краща федерація з кимось, чи повна державна самостійність. Ні, ми сперечаємось уже тільки за те, який найкращий шлях до здобуття й затвердження самостійної, соборної, суверенної держави українського народу. Отож братерський спір іде за **форми боротьби,** за **методи,** за стратеґію і тактику, а не за мету боротьби. Спір іде за форму, а не за зміст.

А якщо так, якщо ідея суверенної самостійности української нації стала для нас частиною нашого національного Я, і якщо цей великий крок вперед у нашому політичному думанні і національних аспіраціях ми осягнули за останніх кругло 47 років, то який історично - політичний глузд був би в тому, щоб завертати колесо історії назад і з нації героїв - завойовників зробити знову народ гречкосіїв, що оре і засіває «землю не свою», хоч у своїм краю?!

Я думаю, що й д-р Андрій Білинський признає, що за останні несповна дві генерації ми зробили колосальні поступи так у політичному думанні, як і в конкретних осягах на шляху до здобуття повної державної суверенности української нації. Значить ми, як нація, ростемо. А якщо так, то в ім,я чого, і в ім'я якої вищої рації ми мали б самі, свідомо, спиняти цей природний ріст великого українського народу ?!

Ганна Черінь

ОСТАННІ ДЕСЯТЬ ЛІТ

(Продовження)

Протягом останнього десятиліття спочили на лаврах наші старші поети: Олесь Бабій, Євген Маланюк, Богдан Кравців. Вони тепер навчають молодих у статтях, есеях і перекладах. І це дуже добре. Крім того, вони виконують важливу громадську працю своїми доповідями на різних оказіях і без оказій. Ніколи не можна їм дорікати, що не злітають вони вже більше на ті висоти, де вирували колись молодими. Не є таємницею, що більшість поетів найкращі свої твори складають в раннім періоді творчости. Нема нічого гіршого, аніж помпування різної писанини без надхнення, і порядний автор до того не знижується.

Але з такого правила бувають винятки. Деякі поети, наприклад, Олександр Грановський, Микита Мандрика, Кмета-Ічнянський «розписалися» на старість. Нещодавно вийшла і перша книжка старшого вже автора, Бориса Ґрінвальда, що також показує добрі, зрілі зразки поезії, і хто не знав би про вік автора, міг би побажати «початківцеві» швидкого поетичного зросту. Але з книжки видко, що Борис Ґрінвальдт зовсім і не початківець: перші його вірші датовані... 1911 роком! В дальших творах дат немає, але можна встановити, що вони писані недавно. Очевидно, талановитий змолоду автор мав більш захоплюючі заняття і більш важливі обов'язки, і коли чесно відслужив своє, вернувся до зрадженої музи, що простила и прийняла поета. Так само сталося і з професором Олександром Неприцьким-Грановським і Микитою Мандрикою. Закінчення академічної кар'єри вернуло їх до поетичної творчости, і вони надолужили те, що в цій галузі прогаяли. Нещодавно вийшов шостий «том» поезій Неп-

рицького-Грановського, а за ним його поема «На руїнах замку» (сьомий том). Найкраще у Грановського — це тонке відчуття краси природи, що органічно породжує подібні до раннього Тичини імпресіоністичні образи, як наприклад:

«Дощик крапає, бринить.
Зашуміло шумом шпарко
Листя шелестом у парку...»

Або такий енергійний заклик:

«А сонце світить, сонце грає,
Людей до щастя закликає
Любити,
Жити
І творить —
І злобу в творчість перелити.»

Мандрика, на відміну від Неприцького-Грановського, ставить на перше місце зміст, хоч любить і гарну форму. Він — один із небагатьох українських поетів із глибокою, стрункою і непохитною аж до догматизму філософією. Всесвіт, за філософією поета — це складна і заразом проста мудра гармонійна цілість, побудована і керована «Одвічним Мистцем» Богом. Щоб не вживати всує імені Божого, Мандрика замінює його терміном «ОДВІЧНІСТЬ», що означає Бога-творця, Бога-мудрість і справедливість. З тези про те, що Бог — творець і мистець, виходить, що поет, також мистець, близький до Бога і має в собі багато Божого. Навіть більше, все людство, навіть ціла природа — це частка всесвітнього Бога. Людина тільки не усвідомлює своєї шляхетности і вартости. Питання долі й державности України Микита Мандрика, відомий полемік і політик, розглядає не як щось окреме, а в нерозривнім зв'язку з цілим світом. Тому автор не винує саму Україну в її нещастях- а обвинувачує цілий світ за те, що бачив і дав творитися злочинам:

«Народе мій! То світ отой, що звав
Себе захисником усіх народів,
Пустив звірів на тебе, нацькував,
На ярмарку продав твою свободу.
І доки світ, я, прокурор його,
Перед судом судів стояти буду,
Доки не згине звір, доки життя мого —
І вимагати праведного суду.»

Сильно, по Шевченківськи сказано! І таких слів у Мандрики рясно. Мандрика — майстер любовної лірики, що відстоює право на кохання незалежно від віку. За приклад і доказ він бере любов між Мотрею і гетьманом Мазепою, що стала основою його поеми «Мазепа». В часі останнього десятиліття вийшли збірки Мандрики «Радість», «Сонцесвіт», «Золота осінь», «Симфонія віків», поеми «Мазепа», «Канада» і «Мандрівник». Кожний поет може позаздріти такій плодотворній, урожайній осені.

Василь Барка, що колись писав дуже ощадно,, примушуючи себе не писати більше одного рядка на день, щоб не знецінювати своєї майстерности, в останні роки змінив свої методи. Після величенького роману «Рай» він видав океанського розміру збірку «Океан» і меншу «Псалом голубиного слова». За висловом Шереха, в поезіях Барки Шевченко сполучився з Тичиною. Вірніше було б сказати — частина Шевченка (а яка частина — це вже справа думки читачів і критика) сполучилася з частиною Тичини. На думку моїх однодумців, Барці шкодить інфантильний сентименталізм. Але є в нього справжні перли образів і порівнянь.

Сполучає з професорством поетичну творчість Яр Славутич. Він один із небагатьох не збочує на прозу, хоч до неї має добрі здібності. Він також один із найбільш постійних сучасних поетів і сам собі визначив місце серед послідовників неоклясицизму. Пише здебільшого сонетами і жертвено зрікається змісту, коли того вимагає форма. Славутич дуже дбайливо опрацьовує мову, вишукує рідкісні, тепер не вживані словеса і змагається за їх відродження. Тому його вірші варто читати із словником Грінченка під рукою. В 1963 році Славутич видав збірку «Трофеї», де нових віршів небагато, але зібрані його раніше видані збірки. Найкращою із них поет вважає програмну збірку «Правдоносці» і трохи ображається, що критики недостатньо вшанували увагою цю збірку. Ранні поезії цієї збірки свіжіші і щиріші від пізніших.Ось зразок ранньої майстерности Славутича:

«У люстрі вод, любуючись на вроду,
Сплітають верби тінявий намет,
І шепче казку сонний очерет,
Зайшовши плавом із мілкого броду.
Блакитновиду вистояну воду
Легкого вітру не гойдає лет,
Лише з гілястих вирвавшись тенет,
Несе полям жадану прохолоду...»

(сонет «Став»)

А ось приклад із пізнішої творчости Яра Славутича:

«Я славлю зброю, подвиги і герб,
Рубала шабля мусульманський серп.
Славетні будні, гомоніть до мене
Лунким кличем козацької яси.
Архистратига звагою надхненне
Вставай, берло булавної краси.
Устам вогню, щоб пломеніло слово,
Твердої криці лезові меча,
Инакший світ, розквітлий малиново,

Черленню стягів зійде з-за плеча!»

Треба сказати, що Яр Славутич — добрий мовник, і він видав підручник української мови. Тож йому достоменно відомо, що жодне слово в українській мові не починається на **И.** А в цім вірші такий випадок є: Инакший. Через що? Щоб із початкових літер цього акростиха вийшло ім'я ЯР СЛАВУТИЧ. Для цього і граматичні правила стали **инакші.**

А ось ще цікавий вірш із збірки «Трофеї»:

«Снилось мені: там де білі ведмеді
Смокчуть у лігвах засніжені лапи,
Йшла без одіння окрилена леді,
Леді Ґодайва, уставши з канапи.»

Добрий вірш, але при чому тут канапа? Всім відомо, що леді Ґодайва їхала на коні, а не на канапі.

А поминувши ці дружні жарти, треба ствердити, що Яр Славутич завжди залишиться автором «Думи про Кемптен». , «Маршу Карпатських Січовиків» (муз. Г. Китастого), «Слава Мазепі» (муз. Фоменка) та інших патріотичних творів, що ми чуємо тепер на академіях у формі дзвінких пісень.

В творчості його важливе почуття національної гордости за наших славних предків, звеличення козацьких і гетьманських традицій, пекуча ненависть до поневолювачів України («Ода до сонця»), висока культура поетичної форми, багата рима, витримана до остнньої стопи ритміка, витончені епітети й метафори.

(Продовження буде)

Олесь Бабій

ОСТАННЯ ОФІРА ЦІСАРЕВІ

Покотилась його голова
в яр глибокий, упала на трупа,
там, де вбиті жовніри в ровах
догнивали вже — купа на купах.

Впав пробитий багнетом Роман.
Гази вижерли Луцеві очі,
й Луць добіг під розквітлий каштан,
впав, голосить, що вмирти він хоче.

А єфрейтор Олесь Воропай
був поранений коло поляни,
і, насилу, забрівши в ручай,
кров обмив із болючої рани.

Вранці в наступ ішов батальйон,
а увечір остались дві сотні;
інші згинули, то у полон
піддалися в атаці піхотній.

Як рекрути, попавши у страх,
утікали в село, що горіло,
то мадяри, сховавшись в ярах,
гнали в бій рекрутів скорострілом.

Як вояк штурмовик не хотів
йти в розстрільні з ровів до атаки,
то жандарм чи шпигун без суддів
зараз вішав його на гілляки.

На соснових старих деревах
українці, словаки, хорвати
висіли на мотузках, петлях,
щоб не сміли ще раз бунтуватись.

Хоч ніхто воювать не бажав,
то жовніри, мов справжні завзятці,
йшли в бої, бо монарх наказав,
як воли на заріз йдуть у ятці.

Уночі молоді вояки
вийшли з рову, і мовчки на лузі
поховали, загрібши в піски,
в бою вбитих, скривавлених друзів

і поставивши з кілля хрести
на низьких, кам'янистих могилах,
до батьків написали листи:
— Сина вашого куля убила!,

Санітети поблизу гробів
безнастанно зносили по стежці
сотні ранених в низ, до возів,
й їх везли до лічниць у Трієсті.

Цокотів, ґеґав знов скоростріл,
вибухали гранати, шрапнелі,
засіваючи трупами схил
Монте Санто і Монте Ґабріелі.

Всім здавалось, що міна одна
переверне, змете усі гори,
як від вибуху впала сосна
розторощена поблизу зворів.

Коло гір Монте Ґрапо і Кук
бомби й кулі розбили каверну,
та змінили ад болю і мук
рів і схованку темну печерну.

Там присипали злами гори
у окопах захованих бойків;
долітав з-під руїни з нори
тихий відгук розпачливих зойків.

Там придавили лемків братів
звали скелі, піски, каменюки,
а з печер, з-під землі долетів
плач і стогін, крик болю, розпуки.

(Продовження буде)

Іван Кейван

ДМИТРО АНТОНОВИЧ

(Продовження)

Одружившись Дмитро Володимирович виїхав з дружиною до Італії, де почав пильно студіювати, досліджуючи мистецькі пам'ятки Італії. Він об'їздив всі міста Італії, не минаючи й таких малих як Сісіена, Верона та інші, і працював пильно в бібліотеках. Жило подружжя тоді у Фльоренції — цій колисці блискучих геніїв Ренесансу, де Катерина Михайлівна студіювала мистецтво і де народився їм старший син Михайло. Тоді була перерва в політичній та літературній діяльності Дмитра Антоновича. В 1912 р. подружжя повернулось в Україну і і поселилося в Києві, в хаті батьків, яких тоді вже не було в живих. Мати Варвара Іванівна померла давніше, вона була першою сестрою Павла Чубинського, відомого етнографа й автора українського національного славня «Ще не вмерла Україна». Вона була дуже активна, брала участь в різних культурних організаціях Києва: за її ініціятивою були відчинені перші Вищі Жіночі Курси, вона влаштовувала недільні школи для робітниць, дитячі притулки і т. ін., вона тішилася великою симпатією серед українського громадянства м. Києва, а зокрема її дуже любили діти. Кажуть, що вона курила все життя, але одного разу сіла й підрахувала, скільки грошей видала за весь час на куриво, тоді взяла скриньку з тютюном, поставила на найвищу поличку і сказала: «Більше вже не курю, бо за ті гроші, що викурила, можна збудувати хату». Від тоді перестала курити назавжди. Хворіла довгі роки на недугу рака і після першої операції, що її зробив один з найкращих київських лікарів, вона ще жила десять років. Але пізніше, після перебуття чотирьох операцій впродовж двох років (бо хвороба знову відновилася) вона померла. Безперечно, смерть матері дуже переживала родина,бо вона була головним філяром родини й надавала тон в домі, коли проф. Володимир Антонович, поза своєю науковою працею, мало мав часу для родини.

Антоновичі мали четверо дітей: найстарша дочка Орися — дуже гарна дівчина, весела й співуча не вийшла заміж. Потім був син Іван, далі знову дочка Анна, що її кликали Галею, вийшла заміж за інженера француза Леона Ґеркена, що працював при будові шляхів і займав визначне стаaовище в Києві. Вони мали двоє дітей — Наталія Ґеркен-Русова — артистка-малярка й знавець театрального мистецтва та син Леон. Наймолодший, бо на десять років молодший від Орисі, був Дмитро Антонович. По смерті матері, батько оженився вдруге і помер 1908 р. Повернувшись до Києва, молоді Антоновичі сплатили родині їхню частку майна і поселилися в батьківській хаті на розі Кузнечної й Жилянської вулиць. Хата, що її збудували ще стар і Антоновичі, була дуже гарна й простора. Мала вона п'ять кімнат в мезаніні і був там великий кабінет Володимира Антоновича, в якому замість стін були шафи повні книжок. Над кожним з чотирьох вікон висів портрет якогось козацького гетьмана і був між ними дуже гарно виконаний портрет Івана Ґонти. Були там теж дві великі полиці зі старовинним посудом: ведмедики для різних наливок і медів, різні полив'яні глечики й пляшки всякої форми й кольорів, багато експонатів з часів козацької доби: порохівниці з кости та вирізаними на них по-мистецьки орнаментами, світильники з непаленої глини, козацькі шаблі, пістолі і т. п. та взагалі багато вартісних експонатів з усяких археологічних розкопок, що їх вів проф. В. Антонович. Посередині кабінету стояв великий письмовий стіл, що при ньому вчений працював усе життя. Були ще внизу вітальня, їдальня, спальня й ще одна кімната, далі кухня, ванна і два передпокої. Нагорі були дві спальні, що їх розділяли засклені двері. Це були колись спальні дочок Орисі й Галі. В домі з усіх сторін були вікна і сонце заглядало в хату увесь день. На ніч зачиняли дерев'яні віконниці й защіпляли їх знутра. З кожної кімнати нагорі був балькон. Подвір'я було загороджене штахетами з фірткою на Кузнечну вулицю. У дворі за хатою була стара комора в в стилі «ампір» з масивними дерев'яними стовпами, що залишилася ще з часів старої хати. В ній була ще одна велика кухня. Далі був садок і в ньому росло багато овочевих дерев: яблуні, груші, сливи, шовковиці, було багато кущів порічок та аґресту, бузкові кущі, а далі росли дві великі акації, що коли цвіли, розпускали пахощі на всю околицю. Вкінці були ще два волоські оріхи, що їх хлопці восени збивали камінням. І серед такої ідилії в Антоновичів народилося ще двоє дітей: дочка Марина і син Марко, що безжурно проводили свої ранні дитячі роки в батьківській хаті, впиваючись

красою чарівного Києва. У дворі в них була теж гарна собача будка, і двірник Микола просив Катерину Михайлівну намалювати собаку, а сам вже написав на фіртці «Без дзвонка не входити, бо собаки». А собаки таки були й справжні — це Жук, що жив у будці, та Сірко під дахом комори. Перший був зовсім чорний і прізвище «Жук» йому підходило, зате другий «на масть» зовсім не відповідав прізвищу «Сірко», бо був... рудий. Катерина Михайлівна хотіла його «перехристити», але Дмитро вперся на Сірку, бо, мовляв, у їхньому домі була традиція Сірків. Собаки мали за обов'язок стерегти дому, але коли господарів не було дома, вони швидко забували про свої обов'язки, легко перескакували високу огорожу й гасали по околиці. А коли їхні господарі поверталися додому з театру чи якоїсь гостини, собаки зустрічали їх далеко від дому й радісно кидалися до них. Тоді Дмитро Володимирович суворо лаяв їх і гукав: «Чого ви тут ганяєте? Мусите дім стерегти! Зараз мені додому!». Собаки це досконало розуміли, зараз поверталися і вже в дворі радісно вітали господарів, вимахуючи хвостами. А вже дома нікого не пускали з чужих і так несамовито гавкали, що всі з хати вибігали. У дворі Антоновичів жили кури, а між ними один білий півень, що хоч був маленький, зате дуже войовничий і коли маленький Марко виходив з хати, він зараз біг за ним. Марко тікав і кричав не своїм голосом, на його крик вибігали батьки й засоромлювали словами «Ну, що за козак, що півня лякається?». В одній кімнаті в клітці жили два щиглики, що їх діти дуже любили, але одного разу ці щиглики поздихали. Маленька Марина гірко плаче, а старший син Михайло, хоч і сам хоче плакати, потішає сестричку «Не плач, Ляля, не плач, бо вони воскреснуть». «Хіба?» — питається Ляля й перестає плакати.

(Продовження буде)

А. Юриняк

КНИГА ШЛЯХЕТНИХ ПОЧУВАНЬ І ДУМОК

(Збірка перекладів «З чужого поля» Євгена Онацького)

«...жити й давати іншим жити, не калічачи нічийого життя, — це ж закон такий простий і самозрозумілий...»
(Мурашки в оазі, ст. 99)

Українська громада у вільному світі має повне право пишатися Євгеном Онацьким — чоловою постаттю нашого культурного життя поза Батьківщиною. Сорок п'ять років такої плідної діяльности: літературної, наукової, громадсько - політичної ставлять 76-літнього автора в ряд найбільше заслужених діячів XX віку. Свій блискучий талант літератора проф. Є. Онацький присвятив найперше публіцистиці, а талант науковця — дослідженню української старовини і фольклору. Беручи ж на увагу, що Є. Онацький довгі роки виконував важливі дипломатично - представницькі та організаційні функції і доручення державного характеру і засягу, то його незвичайна енергія і різногранна, завжди конструктивна діяльність у кожного збуджує подив і захоплення.

Вже маючи 70-ку років за плечима, Є. Онацький узяв на себе ще одне завдання: дати українському читачеві в діяспорі взірці творчости іноземних майстрів слова, головно з ділянки короткого оповідання (по англ. «шорт сторі»), дати, очевидно, в перекладі на рідну мову. Так появилася у Вид-ві Укр. Америк. Вид. Спілки в Чікаґо книжка «З чужого поля», де вміщено 26 літерат. фактів, з того три останніх належать самому Є. Онацькому, а з решти 23 оповідань і нарисів більшість належить італійським авторам, далі англомовним і еспаномовним. Те, що більшість уміщених творів становлять дуже короткі оповідання та нариси (деякі на 1 стор. тексту!), це вияснює нам ближче і деталізує авторську мету: дати перед очі укр. літераторів діяспори взірці коротких нарисів і оповідань з чужих літератур. Бо пильно стежачи за укр. літературним процесом в діяспорі, Є. Онацький помітив його хибу: у нас не культивується зовсім гостро-сюжетних, насичених акцією коротеньких оповідань і нарисів.

У **Вступному слові** до збірки Є. Онацький, говорячи про різностилевість і різножанровість уміщених у ній творів, водночас зазначає, що в збірці добір авторів та їх творів не зроблено випадково, а зумисно-обдумано: «Об'єднує їх одне спільне: всі вони мають ідеалістичну підоснову і літературно-естетичну форму та виховно-етичне спрямовання.»

І це дійсно так. З усіх нарисів і оповідань збірки на читача дише глибока людяність, вирозумілість і щирість. Навіть такі, жанрово зближені до гуморески «Чотки» Ф. Роберто чи «Патент» Л. Піранделльо — спонукують читача не так до сміху, як до глибоких роздумів і вболівань з приводу людської ницости і розпаношення егоїзму.. А звідси вже один крок до власної сповіді, до прагнення зменшити зло на землі і посилення акції в цім напрямі.

Глибоко зворушує читача оповід. Л. Люкателлі **«Після стількох років»** Психологічний малюнок довголітнього в'язня (40 років перебування у вязниці!) надзвичайно переконливий:

«Світ стиснувся навкруги нього, придушуючи все, що тільки було колись у нього сміливого в душі. У в'язниці вся його відвага стерлася й затупилася в майже звірячій хитрості. Він навчився проводити місяці в чеканні Різдва, коли давали вина, і витрачати роки й силу хитрощів щоб зробити собі з п'ятака, який він тер об камінь, маленький ножик для краяння тютюну.»

По 40 роках в'язниці амнестований Дженаро Цісар опинився на волі.

«Почуття свободи вдерлося в нього, як жах катастрофи. Він почув себе таким далеким від свого колишнього життя. Час, проведений у в'язниці, видавався йому ніби великим сірим ставом, в якому він довго - довго плавав...»

І ось, ідучи в рідне містечко, бувший 40-річний в'язень зустрів злочинця. Обідраний, страшний незнайомесь ніс у руках маленьку дівчинку, затуляючи їй рота, звідки виривалися її схлипування і стогін. Дженаро схопив злочинця за плече: «Пусти її!» Коротка павза, блиснуло лезо ножа в руці незнайомця — і зав'язалась очайдушна боротьба. Смертельно поранений ножем Дженаро таки скрутив в'язи злочинцеві і врятував від нього дівчинку.

«В'язень важко підвівся. Почував, як гаряча хвиля збігає йому на плечах.. Дівчинка теж підвелася, але трималася за кущі, цілком знесилена.

Тоді він поволі узяв її собі на руки. Почував її у себе на грудях, як маленьку здобич, теплу й довірливу.»

Віддавши дитинку матері, Дженаро впав на землю, відходячи в інший, кращий світ.

Оригінальне і майстерно скомпоноване оповід. **«Дві свічки і одне пиво»** пера Т. Фляґіффа. Вже сам початок промовляє в користь автора і перекладача.

«Усе в Михайлові визначало звичайнісіньку людину, нічим не відмінну від інших людей... все крім факту, що він убив Розу.»

І далі перед читачем пересувається неймовірна історія вбивства, його судового розгляду і фіналу. Ми хоч тількищо назвали цю історію **неймовірною,** та відразу мусимо ж підкреслити, що під час читання даного твору ми не мали жадного сумніву: мистецький хист автора примусив нас йому вірити цілком.

«Умру, не дамся!» — так назвав Ґрейс Оурслер своє оповідання, героєм якого є 13-літній хлопець Двайт, пізніший (за твердженням автора) президент США — Двайт Айзенгавер.

Дуже сподобались нам також оповідання **«Недотримана обіцянка»** А. Аббота, **«Година долі«** Джека Фостера, **«Відчинене вікно»** П Мунро, сподобалися саме як зразки повістярських мініятюр. Без перебільшення можна сказати, що декому з наших авторів, яких кортить конче розмахнутися на трилогію чи тетралогію, дуже корисно було б випробувати себе попереду в писанні отаких «коротких історій».

У збірці є і філософсько - релігійний есей «Чому я вірю в Бога» А. Кроніна і його коротенький нарис **«Свічка у Відні»,** що також має морально - релігійну основу і спрямування. Бувши вартісними з етично - виховного боку вони жанрово стоять проте цілком відокремлено серед інших творів збірки.

Окремо слід спинитися на оповід. **«Мавп'яча лапа»** В. Джекобса (ст. 83-90). Автор і перекладач взаємно знайшли себе: атмосфера «фантастичної реальности» захоплює читача відразу і держить в неослабленім напруженні до останнього кінцевого речення. До того ж оця надзвичайна ощадність вислову, коли в тексті не можна оминути буквально ні одного слова — такі вони всі значущі, на своєму місці і так тривко вмонтовані в будову оповідання. Звідси непереможний мистецький чар «Мавп'ячої лапи», динамізм сюжетної акції з несподіваними і водночас наче детермінованими поворотами.

Не можемо протиставитися спокусі подати для ілюстрації бодай маленький шматочок тексту. Ось початок:

«Надворі холодна й вогка ніч, але в хаті, в затишній приємній вітальні горить вогонь у каміні. Батько з сином грають у шахи. Коло них, у кріслі, мирно тче старенька з сивою головою.

— Мені здається, він не зможе прийти цієї ночі, — каже п. Гвайт.

— Та ось він уже тут! — викрикує його син Герберт, і дійсно чути, як чиїсь рішучі кроки зближаються до дверей.

Батько встає з місця і з гостинним поспіхом іде до входу і повертається з високим дебе-

лим чоловіком: — Старший сержант Морріс' — представляє він гостя дружині й синові.

Сержант тисне їм руки, сідає коло вогню і з приємністю розглядається по кімнаті, тим часом як господар іде по віски та по чарки.»

У наведеному десяткові речень подано всю експозицію, все матеріяльно-людське тло оповідання. Нема ще лише «мавп'ячої лапи» з її чаклунськими властивостями — для цього відведено наступну сторінку. Дальших півсторінки займає сцена вислову господарем п. Гвайтом свого першого, скерованого до мавп'ячої лапи, бажання. А вже третій розділ (біля двох сторінок тексту) лаконічно подає читачеві жахливу подію — як наслідок висловленого старим Гвайтом бажання. І останній, четвертий розділ — хвилюючі сцени в зв'язку з висловленням II і III-го бажань до чаклунської «мавп'ячої лапи».

Отже перед читачем — ціла фантастична історія, яка проте відбувається «в найнатуральніший спосіб, — так, що все може бути приписане звичайному збігові обставин.»

У збірці є два невеликі твори італ. письменника-гумориста Дж. Цукка: **«Та хіба ж я скупар?» і «Мої дві, трохи втомлені, валізи»** («психологічні сатири» - сказано про них в авторській ремарці), Жанрово до названих творів наближені «О коли б я мав доню!» Г. Бейла і «Таємниця двох близнюків» Марка Твейна. Наведені речі не справили на нас враження. Натомість дуже сподобались нариси **«Діти»** А. Жіневрі і **«Мурашки в оазі»** Таро д' Енцо (останню річ написано в жанрі байки) своїм «пасуванням» до загального тону збірки.

Пару слів про кінцеві оповідання збірки, вже не перекладні, а творчости Є. Онацького, хоч теми їх запозичені (щоправда, біля «Побратимів» цього не сказано). Ці два оповідання («Побратими» і «Єдиний вінок Івана Кавуна») **свідчать про наявність у Є. Онацького** не абиякого хисту розповідача і, очевидно, цілком у дусі «гуманістичного обличчя» збірки.

Закінчується книжка нарисом Є. Онацького «Лицарські душі» де мова таки про **українські душі.** Коли зважити, що починається збірка надхненою сповіддю - присягою Батьківщині («Люблю Тебе, країно моя свята! І присягаюся Тобі любити всіх синів Твоїх, як братів; шанувати великою пошаною і Твоїх величних діячів живих, і Твоїх великих мерців.»), то матимемо ще одне, цілком видиме потвердження провідного мотиву всієї збірки — мотиву шляхетности і гуманізму. Це робить рецензовану книжку вельми цінною і побажаною в усіх українських бібліотеках, особливо ж для нашої молоді, в школах українознавства тощо. Українс.-Америк. Видавнича Спілка в Чікаґо виданням збірки **«З чужого поля »** зробила українській громаді велику прислугу. Тому ми щиро радимо всім свою дрібку вільного часу ужити в першу чергу на прочитання збірки «З чужого поля», яку можна придбати в усіх більших українських книгарнях США і Канади.

Лев Биковський

КНИГАРНІ, БІБЛІОТЕКИ, АКАДЕМІЯ

(Продовження)

Дня 30 серпня 1919 р. у Київ вступили одночасно денікінці і українці. Із-за якихось, незрозумілих нам, стратегічних причин українське військо відступило, а білі москалі-денікінці загосподарювались у Києві.

Відразу для українського населення, а особливо для українських установ у Києві настали часи, ще гірші за большевицькі. Денікінці заходились організувати все життя в напрямі й дусі єдиної неділимої Росії! Вони приступили до ліквідації українських національних — громадських і державних, в тому числі і культурно-наукових установ. Багато прикростей зазнала від них Українська Академія Наук, існування якої стало загрожене. Всенародня Б-ка менше відчула їхні ліквідаційні заходи. Кошти на утримання обох установ були стримані.

Наслідком того припинилось набування книжок та виплата й так залягаючої платні співробітникам Б-ки. Третє число «Книжного Вістника», за липень-вересень 1919 р., не змогло вийти із-за браку засобів та небезпечної для нього ситуації. Одночасно представники нової влади зажадали «чистки» книгозбору від українських та большевицьких друків.

Подібну ситуацію Б-ка вже переживала після приходу на початку 1919 р. большевиків до Києва. Як у першому так даному випадку Б-ка боронилася, доказуючи, що вона існує поза відомствами, поза хвилевими місцевими політичними та громадськими настроями і змінами, що її завданням є переховати документи з кожної доби життя українського та інших народів на Україні — не тільки для сучасників, але й для

майбутніх поколінь, для науково-дослідчих цілей ітп. Але того роду самооборонні твердження знаходили більше зрозуміння у червоних, ніж білих москалів! Довелося «про око», як то кажуть, виконати деякі їхні зарядження в справі нібито чистки книгозбору. Із-за велитенського невпорядкованого, в різних приміщеннях розташованого книгозбору, вони не були в стані провірити виконання цих вимог. Під впливом всіх цих заряджень і ворожої супроти українців постави денікінців у Б-ці запанувала цілковита стагнація.

Мені також трапився особисто прикрий випадок. В другій половині серпня, ще перед згаданими політичними подіями, я віддав до пральні всю свою білизну. В перших днях, вересня, після приходу денікінців, я зголосився до пральні. Власники її, малороси, злорадно виправдуючись, заявили мені, що денікінці реквірували їм всю білизну в пральні, у тому числі звичайно й мою (!). Я не міг зробити з того «бучу», бо вони знали, що я українець, а скаржитись в денікінській політиці означало, під той час, лише погіршити своє становище. Наслідком того до харчової скрути добавився ще й брак білизни.

Правдиво й влучно характеризує той час у Києві Г. Лукомський у своїх спогадах про Ю. Нарбута — «...А коли добровольча армія прийшла, тут уже. . . зовсім засумував (почалася) ліквідація низки (українських) організацій та установ, у яких він (працював)... Настав застій. Київ перетворився в провінційне або, в ліпшому випадкові, обласне місто... Як українця, що працював за Скоропадського, його переслідували, як співробітника Директорії — теж, а ще більше — за «співпрацю» з радянською владою... Довелося, щоб уникнути дурних інцидентів, сидіти вдома... Друзі були на підозрінні, арештовані або теж переховувалися... На вулицю не виходили. Настала скрута... бідував. Пригнічення захопило його. Не клеїлася праця...»[53]).

Тоді вранці 6 вересня 1919 року я замкнув кімнату на ключ і, нікому нічого не кажучи, вийшов з дому. Між домом і хідником замість квітів була посаджена бараболя. Жбурнув ключ у картофлиння й подався з Києва. Йшов пішки відчайно вздовж залізничного тору в напрямі на Фастів з метою якось дістатися до Кам'янця Подільського. В ньому, як мені було відомо, перебував тоді Державний Центр УНР, там же був Український Державний Університет, отже можна було десь пригорнутись...

(Продовження буде)

РЕЗОЛЮЦІЇ VIII-го КРАЙОВОГО З'ЇЗДУ «ЗАРЕВА» В США

VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» в США, який відбувся 27-28 листопада 1965 р. в Нью Йорку, прийняв одноголосно такі резолюції:

1. VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» в США **вітає:**

— Їх Еміненцію Кардинала Йосифа Сліпого в повній вірі, що Його старання створити Український Католицький Патріярхат і Український Католицький Університет у Римі завершаться повним успіхом;

— Їх Блаженство Митрополита Української Православної Церкви в США Іоана та всіх Українських Православних Ієрархів, бажаючи успіхів у їхніх намаганнях довести до об'єднання всіх Українських Православних Церков;

— Українську Національну Раду та Державний Центр в екзилі, заявляючи їм повну підтримку в праці для визволення України;

— Організацію Українських Націоналістів та висловлює її новообраному Проводові на чолі з Олегом Штулем-Ждановичем підтримку та найкращі побажання успіху в їхній революційній та політичній діяльності;

— Українську молодь в Україні, закликаючи її продовжувати успішно свою творчу працю для збереження самобутности українського народу та для якнайкращого розвитку його культурного життя;

— Всі молоді й студентські організації на чужині, закликаючи їх до праці над збереженням нашої молоді для української справи і для праці за визволення України.

2. VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» доручає нововибраному Крайовому Проводові співпрацювати з Братніми Організаціями в напрямку скріплення та розвитку «Зарева» і згаданих організацій.

3. VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» закликає все своє членство, відповідно до свого зацікавлення і знання, брати щораз активнішу участь в українському науковому, професійному, суспільно-громадському та політичному житті в США.

4. VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» доручає своєму членству послідовно вивчати дійсність в сучасній Україні, а Крайовому Проводові та Управам Клітин допомагати членству в студіях тієї дійсности та у вияві набутого знання.

5. VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» закликає

все своє членство активно співпрацювати в журналі «Зарева» — «Смолоскип» та спричинюватись до його постійного росту і розповсюджування.

6. VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» стверджує необхідність зацікавлювати молодих студентів діяльністю «Зарева» і доручає Крайовому Проводові та Управам **Клітин дбати** про приєднування нового членства та про його інтелектуальний ріст.

7. VIII-ий Крайовий З'їзд «Зарева» закликає все своє студіююче членство активно включатися в працю українського станового студентського життя та давати всеціл підтримку Фондові Катедри Українознавства.

Президія VIII-го Крайового З'їзду «Зарева»:

Марко Царинник — Предсідник

Раїса Кейс і **Марійка Годованець** — Секретарі

ВШ. ЧИТАЧУ!

Висилаємо Вам сьогодні січневе і лютневе числа нашого журналу, як оказові примірники. Сердечно просимо Вас запізнатися із змістом цих двох чисел і, якщо вони Вам до вподоби (в що ми хочемо вірити), то вступайте в ряди наших передплатників, допомагаючи цим піднести «Самостійну Україну» на вищий рівень. Ми свідомі того, що наш журнал у нинішньому його стані ще не цілком відповідає вимогам наших Читачів. Тому то запевняємо Вас, що Ваші суґестії покращання журналу напевно розглянемо дуже поважно і підемо їм назустріч в міру наших спроможностей. Вашою передплатою Ви нам в цім вельми допоможете.

Якщо ж наш місячник Вам не підходитиме, просимо ласкаво повідомити нас про це поштовою карткою. Будемо Вам щиро вдячні за Ваші завваги і в цьому випадку. Щиро дякуємо наперед за Вашу уважність.

Адміністація «СУ»,

Список

жертводавців на пам'ятник сл. п. полк. Андрія Мельника на збіркову листу ч. 104, в Боффало, Нью - Йорк

$ 25.00: А. і К. Кобрин;
$ 20.00: Др. Є. і Н. Стецьків; Т. Тарнавський;
$ 15.00: В. і М. Дмитріюк; М. і У. Петручок;
$ 10.00: І. Дорощак; Д. Дзек; о. Др. П. Івахів: О. Крайчик; Др. І. і Е. Метіль;
$ 5.00: О. і Ок. Березницький; Р. і І. Войчак; М. Грубяк; А. Дякун; Ю. і А. Конотопський. О. Криницький; В. і С. Осадців; Г. Папуга: Б. Пашковський; П. Перцак; В Райца; М. і О Сальдит; І. і О. Чмола; родина Шепелявий;
$ 3.00: Л. і С. Головатий; Р. і В. Федик; Р. і Л. Цьолко;
$ 2.00: М. Бельмеґа; О. Залеський; Ф. Іскало; О. і В. Кульчицький; Др. М. Лоза; М. Лисяк, М. і Л. Миськів; П. Поліщук; М. Різник; С. і Я. Шишка;
$ 1.00: О. Зибай; Д. Паламарчук; М. Паславський; З. Сасик;
Разом — $ 248.00

Збірщик: Атанас Т. Кобрин, Боффало, Н. Й.

***

ПРЕСОВИЙ ФОНД

Замість квітів на могилу сл. п. Степана Левкута, зложено на Пресфонд «Самостійної України»:

Окружна Управа ОДВУ, УЗХ МУН в Детройті	$ 10.00
І. і М. Стружовські	10.00
І. і Я. Вариводи	10.00
Е. і Г. Смолій	5.00
Петро Залуга	5.00
Разом	$ 40.00

***

Ю. Туркевич Н. Й. — 2.00 дол.; М. Крищишин, Мінн. — 2.00; Н. Хрипавка, Канада, — 1.00; Ю. Кушнір Н. Й. — 1.00; Г. Кукіз, Огайо — 2.00; П. Ґенґало, ПА. — 5.00; В. Маркевич, Канада — 2, С. Ковальчук — 0.50 дол., Ю. Тесарович — 4 дол., С. Пилипишин — 1, Т. Коваль — 7, М. Ґоринь — 1, Т. Беднар — 2, о. М. Антохій — 2, М. Ждан — 3, М. Демянчук — 5, В. Зубрицький — 1, Є. Кульчицький — 5, д-р І. Гурко — 2, Й. Нісевич — 3, П. Біланюк — 3, М. Скорупський — 6, С. Кротюк — 2, С. Селешко — 5, д-р А. Жуковський — 3, С. Лехновський — 10, С. Кричук — 1, О. Суховерський — 4, І. Кушнір — 1, А. Кобрин — 1, І. Турянський — 2, А. Кірілюк — 5, Л. Веремієнко — 5, В. Гасюк — 3, П. Стецина — 3, Р. Шраменко — 6, Т. Теліга — 3, В. Соліма — 2, І. Грещак — 5, П. Шуган — 5, С. Иоцюба — 5, Б. Бровар — 3, М. Гуцул — 2, С. Карпінська — 6, С. Паньків — 5. Канада: П. Тимків — 1, М. Селешко — 2, О. Семеґен — 5, І. Мулик — 5, д-р М. Небелюк — 9, Д. Білак — 2, А. Базар — 6, І. Федунь — 2, П. Деревлянин — 5, С. Дрималовський — 2, Д. Галущак — 7, І. Яковлюк — 2, З. Книш — 1, М. Коверко — 2, В. Кунда — 3.

Щиро дякуємо **Адміністрація «СУ»**

СЕРДЕЧНО БАЖАЄМО

якнайскорішого повного виздоровлення нашому довголітньому приятелеві — другові Ст. Кричукові. **Редакція і Адміністрація «СУ»**

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

To:

MR. J. PUNDYK Dec 63
1931 E. 8th Avenue
HIBBING, MINN. 55746